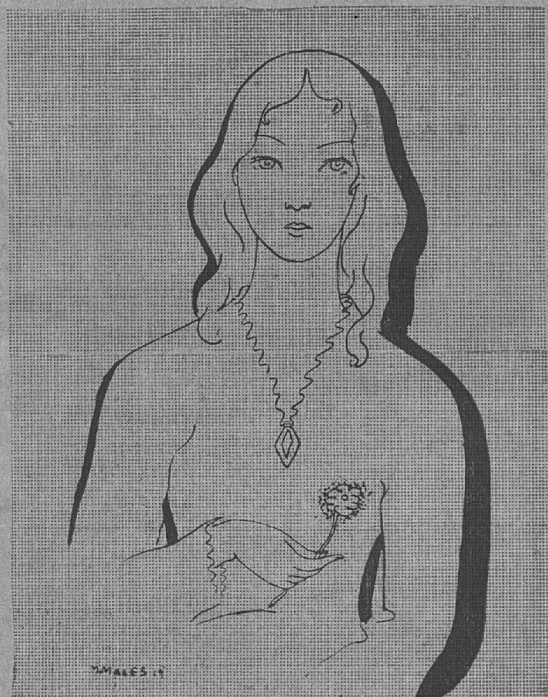

Poština plačana v gotovini

ŽENSKI

S V E T

LETO XV / 1937 / MAREC

Marija Boršnik: Pogovor z Marico / Ljuba Prenner: Mejniki / Anica Černej: Prošnja / Anica Černej: Spoznanje / Rudolf Kresal: Dekle iz tovarniške ulice / Emica Krepš: Žene o potrebi nove bolnišnice / O prvi knjigi Kidričevega Prešerna (E. K.) / Ob stoletnici Puškinove smrti (S. G.) / Drobiž / Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40.—, same priloge Din 48.—. Za inozemstvo Din 85.—. Rač. pošt. hran v Ljubljani 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva. Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, p. Domžale (Predstavnik P. Veit, Vir).

PARFUMERIJA

Nada

V FRANČIŠKANSKI PASAŽI

LJUBLJANA

Bogato oskrbljena zaloga
parfumerijskih potrebščin • Posebni
oddelek za darila, umetna obrt in
fine usnjene izdelke

STEKLO / PORCELAN / KERAMIKA

za vaš dom in praktično gospodinjstvo v veliki
izbiri in po ugodnih cenah pri strokovni tvrdki

AVGUST AGNOLA

LJUBLJANA

Tyrševa c. 10 / Telefon 24-78

Plačilo tudi na ugodne mesečne obroke

Naše nagrade

Žrebanje nagrad se je vršilo dne 26. februarja popoldne v upravi ob navzočnosti teh-le članic iz Ljubljane in okolice: gg. Belič Minka, Christof Mimi, Ferlič Pavla, Furlan Angela, Jurman Ela, Kobal Tončka, Lazar Anica in Svetina Amalija. Nekatere gospe so pripeljale s seboj svoje otroke, ki so pridno pomagali pri žrebanju. Med žrebanjem je slučajno prišla v upravo ga. Mikolič Silva iz Sodražice, ki se je tudi prepričala, da se žrebanje vrši v popolnem redu in nepristransko.

Izžrebane so bile:

v I. skupini:

1. **Servis iz porcelana za 6 oseb:** ga. Rupnik Ivica, učit. v Kranjski gori.
2. **Namizni servis za 6 oseb:** ga. Litof Katica, Jesenice-Fuzine;
3. **Prešita odeja:** ga. Arko Ivanka, Loški potok;
4. **„Saga o Forsythih“**, tri knjige v usnje vezane: ga. Korošec Stanislava, Rakek;
5. **Iste v platno vezane:** ga. Vakselj Slava, Ljubljana;
6. **„Arrowsmith“**, roman: ga. Lesjak Marica, Ljubljana;
- 7—8. **„Sinovi in ljubimci“:** ga. Gabrijelčič Zora, Southampton in Petkovšek Marija, Ljubljana;
- 9—10. **„Svetle samote“:** gg. Počivalnik Danica, Ljubljana in Pahor Zmaga, Selnica ob Dravi.

Pogovor z Marico*

Marja Boršnik.

Soba št. 77. Pol štirih! Prislubnem. Temperamenten glas mi udarja na uho: Levčev pomen... Kersnik Levcu... Zvon... sotrudniki v Levčevem... Včasih preseka žive besede gromek izbruh avditorija. Hipen sunek smeha, potem se spet vse podredi. Pretihotapim se skozi vrata. Nekaj radovednih, nekaj nejevoljnih pogledov obvisi za hip na meni. S težavo se pregnetem v stisnjeno publiko. Ena sama kepa obrazov, ki v pretesnem prostoru žari od zadušne sopare in od profesorjevih besed. Peresa prasketajo: študentje love besede na papir.

Pred mano sedita dve gospe. Nepremično poslušata. Včasih se zgana in si kaj tiho povesta. Kako visita na vsaki besedi, kako pomenljivo ju včasih profesor pogleda. Kakor da samo njima govori.

Gospa Levčeva in Marica. Živi priči tedanje dobe: dobe Levčevega „Zvona“, dobe Kersnika, Tavčarja, Aškerca in — Marice.

Marica je mlajša. Kersnikova učenka. Sodobnica „naturalistov“ 90. let. Toda njeno literarno delo se pričinja že v Levčevem „Zvonu“. In odtlej ostane žarišče našega ženskega gibanja, dolga leta. Predvsem v 90. letih, ko si kot edina ženska upa v odkrit boj z besnim leposlovjezrcem, krutim nasprotnikom „nežnega spola“, goriškim dogmatikom Mahničem, pod čigar ostrim, logičnim peresom se potuhnjeno in neogljenjo umika klavrna četa nejnauških nasprotnikov; ko se kot edina ženska navdušuje za nove probleme in nove ljudi, ki dotlej še niso prodrli skozi kitajske zidove slovenske omejenosti; ko pričinja prebujati in organizirati k narodno-kulturnem delu slovensko žensko inteligenco, ki dobi l. 1897. v njeni „Slovenki“ svoje prvo glasilo.

* * *

Zoprn siv dan. Megla leze v zadnje koticke, žre zadnje nerazjedene ostanke vere v človeka in v življenje. Čevlji žlampajo po brozgi. Moj bog, daleč se vije pot, čisto v predmestje je treba. Trnovska cerkev je za hrbtom, vedno več hišic in vil.

Pozvonim. „Gospe Marice Bartol ni doma.“ „?“ „Odšla je.“

Na oglu jo srečam: razoglava stopa z lahkim korakom po snegu, kot kaka punčka. Ni me še spoznala (hudo kratkovidna je). Potem me prime pod roko in me vodi nazaj.

„Sem mislila, da pridete šele po šestih“, mi govori v svojem toplém primorskem altu, „pa sem šla še na pošto. Konca ne kraja ni teh čestitk. Pa moram odgovarjati. Ne morete si misliti, kdo vse se me je spomnil. Ljudje, ki jih sploh ne poznam. Od vseh strani. Ne vem, kdo je iztaknil, pa me gredo opozarjati, da mi je že 70 let!“

*Marica Nadlišek-Bartol, roj. 10. febr. 1867.

Sedemdeset let, pa še toliko žive, mladostne razgibanosti. Kako prijetno je v tej svetli, sveže preslikani in oprtičkani kuhenci, čisto pozabila sem na zoprno meгло in brozgo tam zunaj. Žilava žena, da zamore človeku, ki trdi, da je mlad, tako hitro pregnati mladošuje iz kosti.

„Saj boste počakali, uredim večerjo. Pa se poslužite med tem — veste — morate kar naprej, kar naprej jesti! Taka malenkost! Pa poglejte ta čas, kaj mi pišejo moji trije Frani.“

Tudi soba je polna njene materinske vedrine. Preprosto pohištvo prejšnje uradniške generacije, nekaj reprodukcij, pisalna miza, fotelj, stajalo za rože — skoro nič nepotrebne, red, mir, domačnost in polno rož.

Trije Frani! Sopotniki, sobojevniki za gesla „nove struje“ 90. let. Fran Göestl v svoji dobri, skromni, bolj ženski pisavi... „Ob tej priliki se mi vzbujajo lepi spomini prošlih let idealnega navdušenja za narodni blagor in slovanško zavest“... Modernejša, razboritejša pisava Frana Govekarja: „Skupaj sva bila mlada, borbena, delavna, često srečna, še česče nesrečna, danes sva skupaj stara po letih, a po duši in duhu še zmerom neizpremenjena — vzlic vsem razlikam vedno iskrena prijateljca. Oba sva imela visoke cilje, a kruto življenje nama je dovolilo doseči le skromne uspehe. Toda Vam in meni ne bo mogel nihče očitati, da sva bila nesposobna in lena, temveč bo moral vsak objektivni sodnik priznati, da sva bila poštena delavca“... Udobna, ljubezniva pisava Frana Vidica: „Madame... Živo se spominjam časov, ko smo živahno dopisovali in vihteli peresa v bojevitim in prijateljskem razpoloženju, in menda lahko vsi skupaj rečemo, da je bilo vendarle lepo!“

Stirideset let je vmes, pa mi je, kot da grebem med pismi sotrudnikov „Slovenke“. Vsak stavek, vsaka beseda, vsaka poteza vonja po oni dobi, vse je prepojeno ž. njo.

Nič težko mi ni poseči v Maričino življenje. Starejši ljudje hudo radi razpletajo svoje spomine v vse druge smeri, kot bi si človek želel; Maričino pripovedovanje pa je stvarno, jasno, logično.

„Svojo prvo stvar sem natisnila marca 1888 v »Edinosti«. Bil je to članek o narodnem ženstvu, ki je izšel kot uvodnik. Kar sama od sebe sem ga spisala, nihče me ni vzpodbujal.“ „Kaj niste imeli nobenega stika z literati?“ „Nobenega. Kot učiteljica pri sv. Ivanu, odkoder sem tudi doma, sem bila daleč proč od vsakršnega literarnega življenja, čeprav je ta kraj čisto blizu Trsta. Učiteljišče sem končala v Gorici, kjer tudi nisem bila nič na boljšem: Samo pet nas je bilo v razredu. Za maturo smo dobile temo »Kateri slovenski pesnik mi je najljubši in zakaj?« Napisala sem, da je pri meni to odvisno od razpoloženja, in govorila kar o treh: o Prešernu, Stritarju in Gregorčiču. (V Stritarjevem svetožalju sem tako uživala!) Spominjam se, da je nesel profesor slovenščine dr. Kos nalogo v čitalnico in jo tam javno prebral. Ena od mojih kolegic pa je napisala, da je njen najljubši pesnik Volkmer! To samo za primer, da boste razumeli, kako malo smisla so imele za poezijo.“

„Kako, prav žive duše niste imeli, ki bi se zanimala za te stvari? Čisto sami ste se dokopali do vsega?“ „Sama. Knjige sem požirala že v meščanski šoli. Hodila sem v italijansko šolo in ni čuda, da sem spočetka brala bolj italijanske knjige. Pač vse, kar mi je prišlo pod roke. Oči sem si kvarila pri revnih lučkah, zato je prišlo tako daleč z njimi.“

„Kdaj pa ste sami pričeli?“ „V prozi sem se poizkušala že na učiteljišču, a tega nihče ni vedel. Niti sostanovalka.“ „Kaj pesmi nikoli niste delali? O — pač!“ „Ja, že, pa so bile vse zanič. Nikoli jih nisem objavljala. Tega rajši ne pravite okrog! Svojo prvo leposlovno stvar (Moja

prijateljica) pa sem poslala šele 1889 uredništvu „Ljubljanskega Zvona“. Že v februarški številki mi je odgovoril urednik, naj se obrnem do Kersnika*. Kersniku ni bilo prav, da junakinje nisem pustila živeti. Bil je mnenja, da naj se dobro plačuje in hudo kaznuje. Jaz mu že takrat na tihem nisem mogla dati prav. Vedela sem, da se marsikomu, ki je hudo storil, dobro godi, čemu bi torej življenje potvarjala?! — Pred kratkim sem znova prečitala vsa Kersnikova dela in sem morala ugotoviti, da se je sam vedno ravnal po tej formuli: pri njem je hudo vedno kaznovano.“

„Pa ste se kljub temu zmeraj priznavali za Kersnikovo učenko. Kaj vas ni Kersnik literarno izobraževal?“ „Pač. Še danes hranim njegova pisma. Tudi pisala sem o njem (Na Bledu). Bežek mi je očital, da je stvar preidealna, da ni mogoča, pa kaj so hoteli, ko je bilo res vse tako, kot sem povedala. Sicer pa mi je kaj poredkem pisal, ker je bil z drugimi rečmi prezaposlen.“

„Kdaj ste pa z ruščino začeli?“ „Nekako okrog 1892 ali 1893. »Ano Karenino« sem najprej spoznala v italijanščini. Čemu bi ne čitala teh čudovitih stvari v originalu, sem si mislila. Vedela sem, da zna urednik »Slovanskega Sveta« Podgornik, ki je živel takrat v Trstu, za silo rusko. Prosila sem ga, naj mi pomaga. Dejal je, da bi, če bi nas bilo vsaj šest. Zbóbnala sem njih skupaj in pričeli smo s poukom. Potem je prišla v Trst neka Rusinja iz Kijeve, uradnica na ruskem konzulatu, ta je prevzela kurz. Bila sem hudo pridna, večkrat me je postavila za vzgled. Puškina sem že brala s slovarjem — „Kateri pa vam je bil najljubši od Rusov?“ „Najbolj Tolstoj, Oh, in pa Dostojevski!« »Zločin in kazen«! O tem sem na dolgo razpravljala v »Slovanskem Svetu« (šele pred kratkim sem zvedela iz »Slovenca«, da sem jaz prva pri nas pisala o Dostojevskem). Tako mi je šel na živce, kar groza me je bilo, če sem stopala zvečer po cestah. Vsakega redarja sem se vstrašila. — In pa Turgenjeva! Kako je krasen! Gorkega ne tako; takrat smo bili še vse prepoetični. Tudi pesnikov ne tako. Puškina pač.“

„Kaj pa Italijane? Za Fogazzara ste se menda najbolj navduševali?“ „Da, pa kasneje, ko sem ga prevajala v »Zvonu«. Pa Ada Negri!“

„Nemci so vam bili najbrž veliko delj?“ „Goetheja sem rada brala, pa tudi nekatere novejše. Tudi Francoze sem že takrat brala v originalu.“ „Toda Zola vam je ostal tuj. Vsaj v prvih delih, za katera so se tako navduševali naši »naturalisti«. Saj to je bil menda glavni vzrok, da ste si z Govekarjem skočili v lase?“ „In pa zaradi njegovih »Portretnih karikatuz«. Današ se sama sebi čudim, kako da sem mu mogla takrat tisto zameriti. Saj ni mislil nič hudo, samo poznal me ni in otročja, kot sem bila, sem mislila, da me premalo priznavajo.“ „To mi je pa le všeč, da se najbolj strupenih niste vstrašili. Še celo Mahniča ste si upali napasti.“ „Bila sem hudo razborita. Kar kipelo je v meni, ko je Mahnič napadel D'Amicisovo »Srce« v slovenskem prevodu. Tako lepo stvar! Oglasila sem se v »Slovanskem Svetu«. To je bil začetek polemike.“

„Ali vam je bilo kaj težko, ko vas je tako brezobzirno in jedko zasmehoval v »Rimskem katoliku«?“ „Kaj malo sem se brigala, kaj mislijo ljudje o meni. Šla sem svojo pot. Imela pa sem precej sitnosti v šoli. Dve učiteljici in katehet so me hudo postrani gledali zaradi tega.“

* Gospodična M. v Trstu, Morebiti, toda — pogojno! Naznanite naravnost g. Janku Kersniku na Brdu (pošta Lukovica), kam in pod kakim naslovom naj vam piše; on vam natančneje razodene naše želje glede Vaše povesti. In — oprostite — uverjeni smo, da ste lepi — čemu torej zagrinjate obraz? (LZ 1889, 127).

„Kaj ste se kdaj skrivali pod kakim psevdonomim?“ „Od prvega početka sem pisala pod imenom Marica. Edino l. 1898. sem pisala svoj roman „Fata morgana“ pod psevdonomim Evgen Štefanič.“ „Pa še to vam je urednik Bežek svetoval, kot se spominjam iz pisem, da bi »bolj vleklo.«“ „To ni bilo prav od njega, da je dopustil, da sem roman lahko pisala sproti. Bila sem čez glavo zaposlena: šola, roman pa še »Slovenka«!“

„Kaj veste, gospa, da obhajate vi letos kar dva jubileja? Da letos poteka 40 let, odkar je pričela izhajati »Slovenka«? Jaz sem mislila na to že pred tremi leti, ko sem pričela zbirati gradivo za to prvo slovensko revijo, ki pač zasluži, da jo поблиže spoznamo. Nemara se mi že letos posreči kaj več povedati o njej, če mi boste pomagali.“

Odprla je globok predal in postavila na mizo nekaj škatel. Vse lepo urejeno po kuvertah: uredniška korespondenca. Uboga lovška para, ki se včasih mesece in mesece s povešenim nosom potikam po literarnih goščavah, sem povohala svoj plen.

* * *

Ko sem se vračala, je bil korak bolj prožen. Dobre volje sem sekala poledenelo brozgo in sesirjeno meglo. Hrast ali plevel, vse mora biti nekam ukoreninjeno, da lahko raste. Čim globlje je zasidrano, tem delj se lahko požene. Kadar te prime, slabiča, malodušje, ozri se, kako so orali, sejali in želi pred teboj. Marsikdo, iz kogar rasteš, je še danes bolj živ, kot si sam!

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje)

Gospod Engelman je hodil medtem po mestnem trgu gori in doli, a bilo mu je zelo neprijetno stopati po tej pršči megli. — Četrtek je in pri Vobachu so gotovo že zbrani običajni gostje. Ali naj tudi stopi tja? Nocoj? Če ne gre, ga prideje jutri drug za drugim izpraševat, zakaj ga ni bilo. O ti Mollovi! Piskri strupeni! Ne, da bi se bili skupno in složno domenili, kako je mestu in ljudem pojasniti razdrto zaroko, so se prostaško sprli in ozmerjali! No — kaj takega! In kako bodo tam sedaj govorili? — A k Vobachu je vsekakor treba iti.

Komaj pa je stopil v boljšo sobo, je takoj opazil na načinu, kako so ga sprejeli in pozdravili, da že nekaj vedo in da so pravkar govorili o tem. Sleklet je površnik in sedel na svoje predstojniško mesto.

Pogovor je nekajkrat nerodno zaprhatal okrog novic, ki jih je bila prinesla „Grazer Tageszeitung“, in kmalu po vsakem okornem zaletu spet splahnel v molk, ki pa ni bil prazen in dolgočasen, ampak nasičen snovi, ki so jo skrivale te mrhe pred njim.

Ob vratih se je prikazal Jaka, že je odprl usta, že izpregovoril raskavo in hrešče: „Le vprašajte ga! Saj vam pove, zakaj je ušel mojega visoko čislanelega gospoda brata malovredni sin! Poročiti bi se bil moral, pa se ne bo, ker je deklica skoraj deset let starejša od njega in ker ima le polno skladišče popokanih podplatov.“

Niess je takoj poskočil, a Jaka se je krepko uprl med podboje.

„Le pusti me pri miru, Rudl! Ne vem drugega kot to, kar mi je Frici sam povedal in kar sem mu jaz svetoval. Nikar ne glej tako žarko v mizo Korl, saj se bo še vnela! Ali so bile lepe Mollovkine levite?“

Privoščim ti pa to komedijo; in da boš vedel: jaz sem jo zgruntal! Tvoj sin je velik zajček in dolgo sem mu moral prigovarjati! Saj že grem — hotel sem le še povedati, da je Frici ušel iz strahu pred dolžnostmi zakonskega moža Mollovkine hčere in iz strahu pred teboj, ti komandant Mollove usnarne! Prav ti je — šleka pač!“ Strgal mu je korenček in šel, oponašajoč ponosno hojo svojega brata, skozi točilnico na plan.

Oči so imeli povešene, a usta so jim zakrivale košate brke, le gospod Engelman, ki je vedno skrbno in čedno obril svoje lice, je kazal, kako mu trepečejo ustne; v oči se mu ni nobeden prav drznil pogledati.

* * *

Seveda so sedaj vsi, ki niso imeli dovolj lastnih skrbi in sitnosti planili na Engelmanove in Mollove, se smejali, ugibali, kam se je utegnil skriti Fric, opravljali Käthe in Heinza in vsem skupaj privoščili nerodnost.

Med one pa, ki so imeli svojih skrbi dovolj, je spadal o tem času pač kot eden prvih hranilnični tajnik Johan Šribar.

Na tretjo adventno soboto zvečer se je odpravil na Legen k stari Logarici. Kam naj bi se sicer zatekel, kje poiskal pomoči in usmiljenja zase in za svojega otroka?

Davi je zvedel, da je Lizika porodila, sina. Podgoričani so že davno zvedeli, da je nosna, ugibali na vse druge, samo nanj ne. Saj nikomur njegovih prijateljev ni bilo znano, kako in kaj; le Hugo je vedel. O, le zakaj ga ni ubogal poprej, ko mu je svetoval, naj gre tja in naj se z njimi nekako pobota.

Njegova pisarna, njegov ugled pred ljudmi, Merkova Malika, ki jo je hotel ob letu snubiti, vse se mu utegne podreti. Kaj naj počenja z otrokom, s svojim nezaželjenim, nesrečnim nezakonskim otrokom!

Na to še misliti ni, da bi pisal rodni materi Neži v Orehovico, da ima nezakonskega sina in da bi jo prosil, naj ga vzame v rejo.

Kako bi tarnala mati, kako hudo bi ji bilo morda vse življenje radi sina, ki ga je bila videla v duhu vedno le kot poštenega, bodočega veljaka.

Sedaj pa bi ji prinesel svojo sramoto k hiši!

Tega že ne!

A nekaj mora vendar ukreniti. Kaj, če ga hočejo Pahernikovi prisiliti, da se poroči z Liziko, ali pa mu nameravajo sicer zagosti kakšno nevšečnost, ga izpostaviti zasmehu in zaničevanju vse Podgorice?

K Pahernikovim bo treba stopiti na vsak način in to čimprej. A kaj naj jim pove, kako naj jih spravi, kaj naj jim ponudi?

Kdo drugi mu more svetovati, kdo drugi pomagati, če ne Logarjeva babica?

Oster severnik je potegnil, ko je prispel na vrh klanca, zamrazilo ga je do kosti. Kako mora zebsti še le tako malega, nežnega otroka; menda ga vendar ne prepuščajo mrazu in gladu!

Na Logarjevini pa je bilo gorko. Družina je baš večerjala, ko je vstopil Anza.

„Dober večer, Bog žegnaj“, je želel moško.

„Bog daj, Bog plačaj!“ so odvrnili v zboru in zajemali naprej iz velike lončene skledе mlečno kašo ter prigrizovali kruh.

„Kje je gospodar?“ je vprašal, čeprav je bil vesel, da ga ni bilo videti doma.

„V mestu je!“ je odgovorila najstarejša Petrova hčerka.

„In babica?“ je vpraševal naprej, ker jo je z očmi zaman iskal med družino in na zapečku.

„V kuhinji so, ker so tudi mati odšli z očetom“, je pojasnila Petrova najstarejša.

Anza ni utegnil tratiti časa z drugimi pogovori in je koj smuknil v kuhinjo, kjer je brskala Logarjeva babica nekaj po ognjišču.

Pri delu še ni bila prav nič stara in onemogla. Njene kretnje so bile še živahne in polne moči.

„Bog ti daj, Anzek, pa v taki burji si prišel! Naših pa še ni, saj veš, kakšen je Peter. Jaz pa lahko grejem večerjo zanje. Kako je nerodno vsakemu posebej streči, a posli in otroci vendar ne morejo čakati do polnoči na večerjo. Ali bi poskusil malo kaše, sem pazila, se ni prav nič osmodila.“

„Hvala lepa, ne bom. Seveda vam je nerodno takole čakati, saj razumem“, je prikimal Anza in si poiskal sedež ob ognjišču. Kako bi začel? Ali mati ne opazijo njegove zadržge? Seveda so opazili že davno, a ta njihova navada mu je znana še iz deških dni, da puste grešnika tako dolgo molčati in se mučiti z besedo, da jo končno, ko vidi, da z molkom prav nič ne opravi, vendarle zine.

„Mati, nesreča se mi je zgodila!“ je izdaval končno iz sebe. Kaj če sedaj kdo vstopi, če prinese posodo iz izbe, saj ne more nadaljevati pred onimi, ki ga smatrajo za dostojnega mestnega gospoda. Nič ni, vse tiho, saj še odmolili niso.

„Nesreča?“ Logarica je za trenutek obnemela in zastrmela v Anzo, ki je ves skrušen sedel ob ognjišču. Potem pa se je ostro zagnala vanj.

„Si kartal, pijančeval, dolgove delal? Si se mar tudi ti nad tujim denarjem izpozabil? Kaj? Anza — ti?“

„Ne, ne, mati za Božjo voljo, ne! Vse kaj drugega!“

„Kaj drugega? Ali so ti službo vzeli, si se mar puntal svojim predstojnikom, ti Anza?“

„Nisem se puntal, mati, pa mi le utegnejo vzeti tudi službo. Sramoto sem si nakopal, sebi in vam tudi!“

„Spečal si se z deklinami!“

Anza je le pokimal in ni dvignil pogleda.

„Oče boš!“

„Sem že!“ je zajavkal klavrno.

„No in kaj je treba sedaj javkati kot berač na žegnanju? Oženil se boš in popravil, kar si zagrešil. Tako brezskrbno ne boš več živel kot do sedaj. Sam si kriv, sam si vedel, kaj delaš, zdaj je na tebi, da skrbiš za ženo in otroka. No, saj si možak! Katera pa je?“

„Dimnikarjeva, Pahernikova, in s to se ne bom ženil, mati! Kaj bom pa imel od take ženitve? Zato se mi ne bi bilo treba tako gnati za boljšimi službami, tako bi dobil lahko tudi zadnji bajtar ali pa kak zidar!“ Anza se je razburil in krilil z rokami.

Logarici pa je zdrknila ponva, ki jo je bila snažila, iz rok in se ropotaje skotalila po tleh.

„Takšen si torej ti? Tudi ti? Falot si, ničvrednež, poštena dekleta zapeljevati in na cedilu puščati! Glej, da se mi izgubiš izpred oči, tu pri meni nimaš ničesar več iskati! Ti da si takšen, nikdar, nikdar nisem pričakovala kaj takega od tebe! Imela sem te za poštenega človeka. Spravi se, kar spravi se mi odtod! Ti bodo že drugi pomagali, ki so tudi taki kot ti!“

Vsa zasopla je odnehala. Roke so ji omahnile, pogled se ji je zasolzil. Ali ni bilo škoda, vse njene ljubezni, vsega njenega ponosa — ali jo je moral tako razočarati tudi ta? Grešiti in zvaliti krivdo na druge, potuhniti in izmuzniti se, kakor zastojkarski prisklednik!

Petrova najstarejša je prinesla posodo v kuhinjo.

Anza ni mogel govoriti, tudi vstati in oditi bi ne mogel kar tako — splohi, da bi moral oditi od matere za vedno, to ne more biti res! In ko je d-kle videlo, da oba molčita, da torej imata take pogovore, ki jim drugi naj ne bodo priča, se je skrivaj namrdnilo in odšlo. V izbi je seveda pravila, da naj ne hodi sedaj nihče v kuhinjo, kajti babica in njen ljubljenec imata spet nekakšne skrivnosti med seboj.

Anza je vstal in stopil k babici, ki si je vsa trepetajoča dajala opravka z obrojeno posodo.

„Mati, ne bodite hudi name! Saj ne vem, kaj bi počel, saj sem prišel zategadelj k vam, da mi svetujete!“

„Nič — kar pojdi drugam, kjer ti bodo rekli, da delaš prav, ko zatajiš svojega otroka, kakor so drugi taki nekdaž zatajili tebe.“

„Mati, ljuba mati, saj ne bom . . .“ je zatrjeval.

„Zatajili in zapustili so tebe in tvojo ubogo mater, ker sta jim bila prav tako v napatje, kakor sta sedaj onadva tebi.“

„Mati, vem, vse vem; saj mi je mati povedala, saj vem, da ste naju rešili vi, da imate le vi pravico govoriti. Le ne jezite se, le ne podite me odtod, saj bom storil, kar boste hoteli!“

„Ti da bi me še ubogal?“ je vprašala oprezno in se spet okrenila k njemu.

„Bom, mati!“ je pokimal in lovil njeno roko.

„Prav! Jutri me počakaš po maši pri Svetem Lenartu — potem pa stopiva tja in urediva, da bo prav! Sedaj pa sedi tja in počakaj, da ti pripravim kaj za pod zob!“ Pa je le njen, in spet bo njena obveljala, in to ne bo napak.

* * *

Drugi dan, v nedeljo predpoldne, sta stopila skupaj čez prag Pahernikove hišice, ki je borna in majhna čepela na koncu cerkvene ulice. Logarica je že v veži kremžila lice. Nič kaj dovolj snažno se ji ni zdelo tu. Anzi pa je bilo tesno pri srcu in nerodno, o, tako zelo nerodno. Potrkal je na prva vrata in vstopila sta.

Za red in snago niso mnogo marali v tej hiši, kajti kuhinja, kamor sta stopila Logarica in njen Anza, je bila polna razne navlake, tla nič umita, stene zakajene in na štedilniku je vrelo kar vse povprek.

A tudi pozdravila ju ni ljubeznivo mati Pahernica, ki se je, nerodno opravljena, sukala med mizo in štedilnikom. Še sesti jima ni velela, ko se je že zadrta v Anzo:

„Vi ste torej tisti patron. Srečo imate, da starega ni doma! Ta vam bi jih že naštel, gorkih! Prej vas seveda ni bilo na spregled in naša avša mi dosedaj še ni povedala, da ste Vi oni! A jaz vam povem, če mislite, da nam boste kar tako na lepem ušli, nam pa pustili sramoto in stroške, vam bomo že dali vetra . . .“ Glas se ji je vedno bolj tresel in zadnje besede je zakričala že jokaje vanj.

Anza ni vedel, kaj bi dejal. Rdeč in dgetajoč je stal poleg Logarice, ki se dosedaj niti z besedo ni vmešala.

„Saj sem prišel vendar . . .“ je pričel.

„Saj sem prišel vendar, seveda, če milostljivi gospod pridejo, bi jim morala kar roko poljubiti od veselja, ker so prišli...“ je oponašala strupena Pahernica. „Po kaj ste prišli? Po otroka? Saj vam ga dam, kar imejte ga, ampak njo povrhu. Tako poceni se naše poštenje ne prodaja.“

„No, no, sedaj pa lahko nehate!“ je prekinila Logarica mirno. „Kje sta otrok in porodnica!“

„Tam!“ je velela Pahernica in pokazala proti izbi. „Kar oglejte si vse skupaj. Pospravljati še nismo utegnili!“ in kakor da je vse skupaj nič ne briga več, se je okrenila spet k štedilniku in premikala lonce, da je kar žvenketalo.

Logarica je stopala naprej, Anza pa za njo in, ko sta se preinila mimo škafov, umazanega perila in drugega pobišja v ozko, zatohlo kamro, je zagledal Anza mimo Logaričinega hrbta na neredni postelji, vso razmršeno, bolno Lizo in poleg nje v „punkelj“ zavitega, cvilečega, drobnega otročička, ki je njegov.

Anzu je bilo resnično hudo. Debela solza mu je spolzela preko lica in kanila na roko, s katero si je nervozno naravnaval ovratnik. Prvič v svojem življenju je zakrivil nekaj, česar ni mogoče več neopaženo izbrišati, sam si je prekrizal skrbno zamišljene račune. Zastonj je bil žalil Lizo in jo v svoji nesmiselni samozavesti in strahopetnosti odganjal od sebe. Sedaj bo treba vzeti oboje s seboj na novo pot pokore. Zbogom meščanski ugled in boljša družba!

Logarica je stopila bliže in hotela vzeti otroka v naročje, da bi ga pokazala Anzi, ki je stal nemo poleg nje. Tedaj je planila Liza mukoma pokonci in z roko zakrila otroka.

„Nič vaju ne rabim, kar pojdit! Pojdit!“ je zahlipala, ko ji je Logarica ponudila svojo roko.

„No, no, le tiho bodi, saj ti nič nočeva. saj se bo vse uredilo, saj te bo vzela za ženo“ je mirila Logarica in Anza je prikimal.

„Ne maram ga — nočem takega grobijana, nočem ga, nočem. Dobre ure ne bi imela ob njem, zmerjal bi me in zapostavljaj, saj me je zapustil! Premalo sem mu bila — meni pa je bilo takrat, prav takrat, tako hudo!“

„Kaj klepečeš, avša zmešana“ se je oglasila pri vratih stara Pahernica. „Vzela ga boš, kaj bi se ga branila, saj jih ne boš imela na izbiro.“

„Raje nikogar kot tega — čuješ ti Anza — Engelmanovega Jako raje kot tebe!“

Anza je bil ves prepaden.

„Kaj pa otrok, saj je vendar najin, saj mora imeti očeta...“

„No, če ga bo imel, bomo videli!“ je še rekla, potem pa je omahnila vsa izmučena na ležišče.

Sedaj je bil Anza res zbeگان. Kaj mu je početi? Končno mu je Logarica molče namignila, naj odide.

Zunaj na cesti jo je čakal. Dolgo je ni bilo iz hiše.

Končno je prišla in šla sta proti Legnu, ne da bi spregovorila. Šele pod klancem, kjer se je Anza poslovil, da bi krenil spet proti mestu, mu je dala svojo trdo, dobrotljivo roko, mu ostro pogledala v oči in dejala počasi:

„Morda bo bolje za te in za njo, če se ne vzameta. Otroku si oče in če druge ne bo, mu bom pa jaz mati.“

„Mati!“ je ponovil in odleglo mu je iz dna srca.

Mati! Mati! je še ponavljal, ko je gledal na ovinku za njo, kako je stopala v klanec, ta kmečka žena, mati v vsaki svoji misli in z vsem svojim srcem.

* * *

Božič v Podgorici.

Po starih hišah gore velika bukova polena v obširnih, lončenih pečeh, zunaj pa sneži. Vsa Podgorica se zabubi v gorke domove, edini Vobachov poštni Miha mora dnevno po enkrat s svojo črno-žolto kočijo z doma. Redkokdaj pripelje s seboj popotnega človeka, pač pa prebirajo podgoriški očetje ob zgodnjih večerih, ko naletava zunaj sneg in nima po njihovem nikdo ničesar iskati na cesti, zadovoljno in važno novice iz sveta onkraj vilunjske globeli. Saj jih „Grazer Tageszeitung“ tako zanesljivo prinaša. Kaj neki bo? Nekaj se kuha! Če bi imeli podgoriški možje kaj besede na cesarskem Dunaju, marsikaj bi bilo drugače v ljubi Avstriji! Ko pa je toliko sleparjev na svetu, največ pa v politiki! A Avstriji je treba takšnih mož, kakršnih je težko najti. Sicer pa — ob prihodnjih volitvah bomo drugače govorili, mi Podgoričani, tako ne gre več naprej . . .

* * *

Na božični dan popoldne je nehalo snežiti. Heinz Moll je bil pod večer prišel s pokopališča, kjer je prižgal očetu sveče na božičnem drevesu, ki so mu ga vsako leto dajali na grob, kakor je bila v Podgorici šega. Ali je bilo to potrebno ali ne, smiselno ali ne — nikomur nič mar. Prižgal jih je, ker mu je bilo tako pri srcu in še prav čudno mu je bilo, ko so v prvem mraku pričele žareti drobne lučke po božičnih smrekah mrtvih.

Ko je šel proti domu, je srečal apotekarjevo koj za zidom starega pokopališča, komaj da jo je v temi spoznal. V rokah je nosila nekaj smrekovih vejic. Seveda, nocoj na božični večer, ko je sentimentalnost najopasnejša, jo mora srečati. Kako romantično! Kako ginljivo! Podgorica ima vsaj sentimentalnost, če že prav nič drugega več.

Ni se umaknila s poti. Nobenega pl. koncipista ni bilo videti v bližini. Božič je in pred njim stoji davna mladost. Kako bi mogel mimo nje, še vedno je isti njen ljubi obraz iz tisočernih sanj, iz davnih, norih želja. Še vedno se ji oči smeji in med usti in nosom se ji v smehljaju začrta ona ljubka črta, ki jo Heinz sluti; saj je v tej temi v resnici ne razloči, a ta obraz mu ne bo nikdar tuj.

„Veseli božič, Heinz!“ to ti zine tako razposajeno in ponuja svojo roko.

„Ti moje največje breme! Pa si nič ne domišljuješ zato!“ Ali je prav neumno bleknul, da se tako smeji in se ji blišče zobje?

Tesno stopi Heinz k njej in še preden se dotaknejo ustnice njenih, mu zatrepeta do grla vsa prestana bridkost preteklosti, a takoj za tem utone v sreči tesnega objema in poljuba, ki ni simbol začetka, niti slovesa, ampak le velike, velike vdanosti drug drugemu in Usodi nad njima.

Ko je hodil spet sam proti domu, je poduhal smrečje, ki ga ji je bil vzela iz roke.

Kako čudno ti diši tako smrečje po detinstvu, ko si čakal in veroval, da pride res bajno bitje Božiča in prinese toliko lepega, bliščečega veselja . . .

Čakati je treba in verovati.

(DaIje prih.)

Prošnja

Anica Černež

Vidim te, kako stojiš in prosiš.
Jaz pa hodim in razsipljem svoje
in ne rečem: „Dragi, saj je tvoje,
saj je tisto, kar v iskanju nosiš.

Sprejmi in mi daj, ko vzameš.
Daj, da ne zapravim sama sebe.
Saj je mrtvo, kar gre mimo tebe,
čemur Ti, ki ljubiš, ne verjameš.“

Spoznanje

Anica Černež

Dragi, ne morem ti dati roke
saj so še solze na dlani,
ki so padle vroče na njo.
Zdaj me te drobne solze peko
kakor ogenj na rani.

Dragi, nekje je jokal nekdo.
To je trdo spoznanje.
V svetu še jočejo živi ljudje,
jaz pa hodim — svetla — drugje
in nosim te svoje sanje.

Vem, da razumeš: saj je kot greh,
da ne čutim trpljenja.
Da sem le v tebi in da se mi zdi
kot da sva, dragi, jaz in ti
v srcu vsega življenja.

Dekle iz Tovarniške ulice

Rudolf Kresal

Zaročili so jo že ob rojstvu. S cesto. Vse, ki so se rodile pred njo,
in vse, ki so se rodile po njej. Tako stoji v nepisanem zakoniku Tovar-
niške ulice. Lena se mu ni nič upirala. Le čakala je in se bala trenutka,
ko bo morala upogniti svoj človeški ponos in prvemu, ki pride mimo,
ponuditi sebe kakor šopek cvetlic iz polnega naročja ali pomarančo iz
razdrtega jerbaščka:

„Kupite! — Tako lepe so!“

Tako ji Tovarniška ulica nikoli ni dala veliko misliti, da bi kdaj
moglo biti bolje. Ni se izročala nobenim nadam niti ni dala srečo govo-
riti, da bi zavriskalo v čisti ljubezni. Kaj bi se bila varala, ko so se ji
pa vsa dekleta v ulici posmehovala in jo zmerjala s tovarniško devico.
Posmeha in zmerjanja ni mogla trpeti in je le čakala, tako obupno čakala,
kdaj se ji sproži prvi usodni korak in se nastavi prvemu hotljivcu.

Sicer se ji je pa zdelo to tako naravno, povsem samo ob sebi umnevno, da jo je kdaj pa kdaj zaskrbela samo zunanost. Tedaj se je vselej morala nasmehnuti. Naglo je segla po zrcalu, da bi nasmešek še ujela. Dolgo je strmela v sočne ustnice, v svetle sinje oči, v bela lica, si popravljala svilenó mehke zlate lase in se spet in spet nasmibala. Stresla je glavo in se zamislila. Nasmeh se ji je zdel grd. Bil je otožen in prazen. Potem je zrcalce postavila na tla in si ogledovala noge, hojo, vitko telo. Ničesar ji ni nedostajalo za lepoticó, a vendar ni bila sama s seboj nič zadovoljna. Taka ni bila nobena na ulici. In prav to, da je bila nenavadno lepa, jo je bilo zadržalo, da se še ni izročila božji strehi. Deklice so jo z zavistjo gledale in v strahu pričakovale dne, ko nastopi tudi ona — službo. Nekajkrat so jo bile že napadle. Domov je pritekla vsa opraskana. Ni jokala. Saj ni bila pred nikomer varna.

Pogosto jo je pred zrcalom presenetila mati. Nekaj časa jo je gledala. Iz oči sta ji sijali skrb in sreča. Kaj bo z Leno? A spregovorila ni besedice. Skomizgnila je z rameni in šla iz sobe. V kuhinji je dejala možu:

„Lena je lepa!“

Mož je topo strmel predse, grizel prazno pipo in zdaj pa zdaj s prsti zabobnal po mizi. Nazadnje je jezno dejal:

„Sem videl! Dolgo se pripravlja!“

Žena je vzdihnila. Mož je zazdehal in spet mrko dejal:

„Pripravlja se, dolgo se obira! — Lena! — Od česa bo živeła? — Nič tobaka nimam!“

Potem sta oba molčala. O mraku je Lena stopila v kuhinjo.

Nihče ji ni odzdravil. Vprašujoče ju je pogledala. Stara dva. In zdaj je še ona pomislila, da se že res dolgo obira. Videla je, da komaj čakata, kdaj se odloči. Kar tako je seveda ne moreta pognati na ulico. Hčere. Druge se odločijo, ko jim še šestnajst let ni. Nekatere še prej. Ona jih bo pa imela že kmalu osemnajst! Le kaj čaka! Devica prav gotovo ni več. Saj sta nedavno slišala, kako je vsak večer že lani pohajala po parku. Z nekim študentom. In letos spet s študentom. Tudi to sta zvedela, da tovarniške device, njune hčere, s študentom dolgo ni bilo na spregled. V parku se je tako lahko zgubiti. Kaj bo tako dekle s študentom! S takimle nepridipravom, ki nemara nikoli ne bo imel dovolj niti za svoja usta. Nu, zaradi tega sta jo nemalo pretepala. Tudi bratje, Bog se jih usmili. Bratje kradejo in kvartajo. Oče nosi že dobrih šest križev. Mati ne dosti manj. Preveč za to življenje. In oče nima tobaka. Mati bi šla pa rada časih v cerkev, a nima ne rute ne poštenih čevljev. Presneta punca, le kaj se tako dolgo zgleduje! Menda ni zaljubljena — v študenta! Ampak kar tako ji le ne moreta reči, naj se že vendar izgubi pred kako imenitno krčmo, pred gledališče, pred to in ono veliko kavarno, da bo slej ali prej ujela kako veliko in nič manj neumno, a prav tako hotljivo zlato ribo! Teško je takole z lastno hčerjo! Ko le ne bi bilo še onih štirih razbojnikov! Ko bi vsaj eden od njih imel delo. Pa je vse zakleto. Kamor pogledaš, je vse zakleto. V vseh hišah. Vse se živijo od deklet. Tovarna se pa ne zgame. Menda ne bo nikoli več pognala strojev. A tovarniška ulica je dolga in svet je za njo slep in gluh. Stara dva nočeta umreti. Vsaj od gladu ne. Nikogar ne mika taka bedasta in krivična smrt. Zdaj jih pa čaka celo smrt pod božjo streho. Mrzla je in sila neprijazna. Toda gospodar jim je dejal, naj poskusijo, če jim dovoli mestna občina, živeti nekaj časa pod njo. Zastonj. „Da, saj bi“, mu je odgovorila Lena, „pa je še bolj neusmiljena kakor vi! Šest

mesecev neprestano razsaja ali pa ob najlepšem vremenu pušča!“ — Gospodar se je smejal, a popustil ni. Bi že, če pojde Lena k njemu. Za gospodinjo. Pa kaj bi z matorim starcem lepo, zdravo dekle. Lena se je obrnila stran in se stresla od studa. Gospodar se je pa namuznil in zaloputnil vrata za seboj. Na stopnicah je še vpil o nekem svinjaku in zaloputnil druga vrata. Zdaj naj gredo kar pod božjo streho. On ima pa petnajst hiš. In še lepo, mlado dekle bi rad za gospodinjo. Potem pa govori o nekem svinjaku.

Lena guba čelo. Ne, k njemu ne pojde. Pred nikomur ne bo klečala. A nekaj mora storiti. Le kaj čaka! Ali misli, da bo dobila milijonarja? Da se bo v tej bezniški ulici nekega dne ustavil eleganten avto in prosil oba stara Gmajnarja za roko njune hčere? Avto? Da, avto bi že, a celo šofer bi se od dekleta iz Tovarniške ulice stran obrnil. Saj je že dovolj, če avto samo mimo zdrvi.

Lena o vsem tem nič ne misli. Veliko misliti je nikoli nihče ni učil. Živeti je treba. Kolikrat je gladna. In starima dvema tudi ne more takole v brezdelju jame kopati. Nu, prav, pojde pa nocej. Pripravljena je.

Gleda mater, gleda očeta. Mati mrtvo sloni ob mrzlem štedilniku. Spet ne bo nič večerje. Oče grize mrzlo pipo. Tobaka nima. — Ah, da bi bilo vsaj košček kruha. V okno pa buta že trda jesen.

Lena odpira predale. Nič. Vse je prazno. Samo po trhlen lesu diši. Da bi vsaj mati malo spregovorila. Ona še zna. Mirno, toplo, z žalostnim nasmehom naj bi dejala:

„Lena, kaj premišljuješ? Vse je greh. Ali ni velik, največji greh, da takole umiramo? Zebe me. Tudi očeta. In jedla bi rada. Tudi ti, Lena. Ne zameri. Nič nisva kriva. Saj sva do smrti zgarana. Osem otrok sem rodila. Kje so? Lena, ulica te kliče. Dekleta se te boje. Pazi. Pojdi kam drugam. Na drug konec mesta. Na drug konec sveta, da te kdo ne vidi. Tukaj te bodo dekleta zgrizla. Lepa si. Midva še ne moreva umreti. Ta božič bi bila še rada živa. K polnočnici bi šla rada. Da bi se spet spomnila, kako je bilo v mladih letih. Vidiš, da ne morem umreti, Lena. In oče nima nič tobaka. Vso noč ne bo spal. Ti moraš tudi živeti. Mlada si še. Morda srečaš srečo. Poskusi.“

Da, da, saj vse ve, vsako njuno misel pozna. Kje je klobuk? Plašček? — Že gre. Vendar. — Oče jo začudeno gleda. V mraku dvoje starih, ugašajočih oči. Lena se boji teh oči. Teh gladnih, starih, zdaj nič dobrih oči. Mati trepeče. Zakaj? — Lena bi zbežala. A noče ju nič motiti. Počasi, tiho odpira vrata. Če jima reče lahko noč, bosta planila. Izbuljila bosta oči in hotela reči, naj ne hodi. Naj nikar ne hodi. Da še ni tako hudo. To bi rada rekla. Ne, ne, naj mirno sedita in naj se jima samo zdi, da je že odšla. Potem bosta onemela, obsedela v temi in čakala, da jima od utrujenosti in gladu prično veke padati vkup. Saj njue dolgo ne bo. Morda se vrne šele zjutraj ali pozno dopoldne. S podplutimi očmi, od utrujenosti se opotekajoča, vsega naveličana, z zbičano krvjo. Od studa se tresoč bo stopila v kuhinjo, dala očetu tobaka, materi kruha in mesa in ruto in še čevlje, da ne bo zmeraj tako žalostna, tako sama ob mrzlem štedilniku, da ne bo nihče več gladen, bolan in siten. Da, takole bo prišla. Saj že ve. Klobuček in plašček ima. To ni bilo kar tako. Za dober začetek mora biti vsaj čedno oblečena. Poskrbela je. Dekleta že stikajo glave. Ne bo jim v napoto. Lepa je in vitka, močna. O, ona se bo že znala zasukati, da ji v snegu in dežju ne bo treba postajati vse noči zaman. Morda se že jutri pripelje domov z avtom. Da ji ne bo prišel blizu vsak jetičnik.

Tiho je zaprla vrata in šla.

Stara dva sta v temi obvisela vsak na svojem stolu in se drug drugemu izgubila. Slišati je bilo težko sopenje dveh izmučenih teles. Čez dolgo časa je mati zaihtela. Med ihtenjem je zdaj pa zdaj zašepetala:

„Lena! — Lena! —“

Tedaj je stari zaklel in oddrsals spat.

* * *

Lena je šla počasi skozi ulico. Od sramu bi bila najrajši stekla. Tako lepo je bila oblečena. Imela je nov žametast klobuček, nov temno siv plašč, nove bliščeče se čevljičke, svetle svilene nogavice. In okoli lepo oblikovanih sočnih ustnic se ji je poigraval grenek smehljaj. Saj je šla v svojo poročno noč in nič še ni poznala ženina.

Dekleta na ulici ne morejo verjeti, da je to še včerajšnja Lena, da je to še tisto dekle, ki so ga pred dobrim tednom do krvi opraskale, ko je bilo oblečeno v cunje in se jim je v velikem loku umikalo. Da, seveda je Lena!

Pa so mislile, da ji bodo prvo minuto, ko pojde v službo, izpraskale oči. Zdaj pa samo gledajo, kako je lepa. Torej se je le odločila. Tudi ona! Najboljše jim pobere. Ž njo se ne bodo mogle kosati. Strmé. Samo strmé. Eh, ta pa zna! si mislijo. In se od presenečenja ne morejo geniti.

„Ti!“ Pravi neka med njimi. „Nisem mislila, da je Lena taka! Tako lepa!“ — Ali je ni škoda“

„Jas sem bila tudi takšna! Še lepša! — Pa me je oni dobil v pest. Saj veš, tisti advokat, ki me je vlekkel tri leta. Ko mi je kri izpil, me je s policajem vrgel na cesto. Nu, napravila sem mu lepe škandale. Že dve zaroki je zabarantal. Naj se me boji! Milijonov in poštenega dekleta ne bo priženil. Bom že poskrbela. Da, škoda je Lene, če pade takemu lažnivcu v pest. Na njo bom jaz pazila, če mi prav izpred nosa vsak plen odnese! — Seveda, stara dva še ne moreta umreti. Od gladu je sploh težko umreti. Ne, res je škoda Lene! — Bratje pa kradejo in kvartajo!“

„Vse ji bodo pokradli!“ se je vmešala druga.

„Leni? je vprašala tretja.

„Leni!“

„O, ti še ne poznaš Lene! Dala jim bo že. Dala. Za tobak. Več pa ne! — Poznam jo. Imenitno dekle je!“

„Tepli jo bodo!“

„Tudi zdaj so jo topli!“

Dekleta so se v zadregi prestopila. Pred njimi se je ustavila Lena, se žalostno zagledala vanje, potem pa trdo dejala:

„Nihče me ne bo tepel. Naj poskusijo!“

Oči so se ji grozeče zabliskale. Dekleta so molče sklonila glave. Malo jih je bilo sram, ker so jo zadnjič tako nemarno opraskale. Zdaj je pa kar sama od sebe prišla k njim brez zlega namena.

Da, tovarišica je. Delile si bodo. Lena jih šteje. Koliko jih je za eno samo krčmo. Ulica je pa tako neskončno dolga in v njej same ničvredne beznice. Okoli nje stoji kar devet deklet. In morda še niti vse niso. Leni je hudo in se nasmehne. Potem jih prijazno vpraša:

„Ali ste gladne?“

„Odkar je tovarna zaprta. — In ti?“

„Odkar živim!“

Kako dobra je Lena! si mislijo. Ena od njih ji pravi:

„Lena! — Zdaj ostaneš med nami. Pazilo bomó na tebe. Časih je težko. Ali si se morala odločiti?“

„Morala. — Kdo me bo vzel? Iz Tovarniške ulice! Ali naj vzamem koga vaših bratov? In daleč naokoli ni nobenega, ki ne bi vztrepetal pred dekletom iz tovarne. Služkinje so na boljšem. Čeprav so nekatere slabše od nas. — Vam ne bom nič v napoto!“

„Lena! — Saj lahko ostaneš!“

„Ne!“ Jih je odločno zavrnila. „Tukaj je še za vas premalo. In skoraj vsak drugi je bolan!“

„V mestu je še več bolnih!“

„Pazila bom! — Bodite srečne!“

Kakšna je ta Lena, mislijo in gledajo za njo, ki odhaja kakor velika gospa od njih in je vendar vsa njihova. — „Saj ni, da bi ostala med nami!“ Govore. „Me smo v cunjah. In piti ne zna! Ne kolne! Nazadnje bi pa morda še vse morale živeti od njenih žuljev!“

Lena gre dalje in se smehlja. Prevzema jo ena sama želja, kako bi čim prej mogla priti iz Tovarniške ulice. Teče. Teče in si želi, da se ji ne bi bilo treba nikoli več vrniti v ta zavrženi kraj. Toda spomni se očeta in matere in bratov, tobaka, rute in čevljev in kruha. Morala se bo vrniti, še nocoj ali pa zadnji čas jutri, da ne najde v hiši tistega, česar si sama za sebe najbolj želi: smrti.

Stopila je na tramvaj. Sprevodnik jo je vprašal, do kam. Zardela je. Do kam? Saj na to ni bila prav nič pomislila. V zadregi je začudenemu sprevodniku dejala, naj ji da listek kar do konca. Ljudje so se posmehnili. Lena je spet zardela. Tako. Zdaj je izdana, ožigosana. Roki je stisnila v pesti. Bilo ji je, da mora vsakemu teh bedasto zvedavih obrazov dati zausnico. Ne, ne! Ali se ni bila odločila, da bo ona sprejemala udarce! Kmalu je izstopila. In zakaj bi morala že kar prvi večer priti do konca! Te misli se je zbala in stekla preko ceste. Potem je obstala kakor oslepljena. V oči ji je bil pljusnil val bele luči. Mesto! Mesto z vsem svojim večernim čarom. Lena je poslušnila. Vsepovsod godba in valoveč, mrmrajoč šum nešetih veselih človeških glasov, smeh in pesem, nebrzdana sreča, razkošje, kamorkoli se je ozirala. A njen korak je bil že tak, da se je ta ali oni obrnil za njo.

Saj ni prišla po srečo. Le po malo tobaka, po ruto in po malo kruha je prišla tako daleč.

* * *

Vrnila se je sredi sončnega dopoldneva. Kakor je bila odšla, tako je prišla. Počasi in tiho je odprla kuhinjska vrata, da niti zacvilila niso.

Oče je sedel za mizo, jezno buljil predse in grizel prazno pipo. Mati je mrtvo sedela kraj mrzlega štedilnika. V naročju, na pobledelem, močno zakrpanem predpasniku ji je ležal lesen, že od starosti počrnel rožni venec. Da, ona ne more grizti prazne pipe. Nemo strmi v zaprašene šipe. Njen pogled je ves izgubljen. O čem premišluje? Ali je res molila? Za Leno?

Za Leno?

Lena stoji in ne verjame. Ne more verjeti, da bi še kdo molil za njo. Noče se ji verjeti. Saj noče niti tega, da bi kdo nanjo le pomislil. In oče srka iz pipe črno žlindro. Pljuje, kar po tleh. Dedec nemarni.

Lena se z zadnjimi močmi premaguje, da od studa glasno ne zavpije, ne zakolne, ne udari kogarkoli in karkoli. Prestopa se. Gre k očetu. Ne-

rodno ji je. Ne oče ne mati se ne upata geniti, ne dvigneta glave. Oče strmi v mizo, mati v mrzli štedilnik. A ko je Lena mimo matere, se mati bolno zganč, iztegne po svoji hčeri roko, kakor bi jo hotela prositi. Toda roka ji omahne in Lena nič ne ve, kako je materi v resnici. Hripavo se ji utrga:

„Oče, tobak sem ti prinesla!“

In že polaga predenj zavojčke. Tudi vžigalic ni pozabila. Očetov obraz je živo sonce. A hčere še zmeraj ne pogleda. Lena pa ne more gledati tega srečnega starca obraza, ki se je boji, tako boji, da mu glava klone vse niže, Lena se obrača. Spet se ji besede hripavo trgajo:

„Mati, saj te mora zebsti!“

Drobna ženica samo molče odkima in iz trudnih oči se ji utrnejo solze. Lena spet odlaga zavojčke na mrzli štedilnik. Meso, kruh. In ruta je tudi zraven. Le čevljev še ni.

„Po krompir boš pa sama stopila, mati!“

Zdaj se materin obraz otroško smehlja. Lena jo gleda, gleda in si misli, Bog si vedi kaj vse se ne skriva za tem otroško lepim materinim nasmeškom. Ali mati že vstaja. In še bolj otroški, kakor je bil njen smehlaj, je njen glas:

„Lena...“

„Kaj je mati?“

Toda materi se je beseda ustavila. Spet sklanja glavo globoko na prsi. Oprijemlje se mrzlega štedilnika. Strese se. Tedaj je njen glas iznenada trd, krut:

„Kako naj zakurim?“

„Ah!“ se je izvilo Leni. — „Oče, tu imate za drva!“

Na mizo pada drobiž. Srebrn, debel drobiž. Kako bogata je Lena! Vse je stresla na mizo. Nebeška godba. Očetu trepcčajo prsti. Izteza roke. Leni je strah. Očetu se prsti divje krčijo. Obraz ima spačen. Skuša se smehljati. Ne, ne! Jok in smeh, spačen do brezumja, sta v njegovem obrazu. Lena je kakor ukopana. A mati je že tu. Naglo spravi denar k sebi. Leni je odleglo. Tudi očetu. Nevihta je prešla. Saj bi bil šel in vse zapil. V njegovih očeh je zdaj tiha sreča.

Mati je neslišno odšla. Po drva in po krompir. Vrata je pustila odprta. Za Leno. — Da ji ne bo težko iti iz kuhinje. Da ne ostane z očetom sama. Da ne pade trda ali preljubezniva beseda. Vse bi bilo zlagano. Res je le to, da bodo vsi imeli toplo kosilo in da je Lena do smrti utrujena. In da spet nima ničesar. Da jo spet čaka dolga, težka, ostudna noč.

A vsak dan ne bo tako!

Lena ima še žametast klobuček, nov temno siv plašč, bliščeče se čevljičke in svetle svilene nogavice.

Nocoj pojde že laže. Vsak večer pojde laže. Da le vsaj malo spozna ljudi. Nocoj ji ne bo treba nič postaviti. Oddana je že. In jutri, čeprav bo spet tako kakor danes, ji bo vendar nekaj ostalo. Za robce in za dišave.

* * *

Tovarniška ulica spi. Ob belem, sočnem dnevu je potopljena v globok molk. Le tu pa tam se leno giblje nekaj človeku podobnega. Še denčkov jok je plati in tih. Vse pričakuje večera, noči. Da tema ublaži misli, besede in poglede. Da so obrazi manj resnični, manj kruti. Da je laž lepša in resnica manj bodeča. In da je smehlaj bolj veselo naprodaj,

Pozno popoldne je. Lena se prebuja. A ko vidi, da je še svetel dan. skremži ustnice, se obrne spet k zidu in zadremlje.

Tako čaka poznega večera. In sanja, da se zgodaj zjutraj vrača z avtomobilom domov. V naročju ima velik šopek rož, na blazinah pa velik kup dragocenih daril. Tudi tobak za očeta je med njimi. In ruta in čevlji za mater. Potem pa zasliši trd, krut glas:

„Kako naj zakurim?“

Lena šine kvišku. V njenih očeh je obup. Šele osemnajst let ji je. Dolgo se je branila. Zdaj pa:

Kako naj zakurim!

Druge prično s šestnajstim letom in še prej. Da, zakaj ni še ona prej pričela! Privadila bi se. Tako se pa ne bo nikoli privadila. Student je šel. Kaj bi on, ki sedi lepo v kavarni, z dekletom iz Tovarniške ulice! Dober fant je. A ona ga je sama spodila. Malo pozneje bi jo itak zatajil. Nikoli ni imel dosti časa. Morda bo nekoč velik gospod. A Lene že zdaj več ne pogleda. Seveda, ona je kriva. Saj ga je spodila. Čeprav lepo. Dejala mu je, naj dobro premisli. In je šel. Bolje ni mogel premisliti. — Le ko bi ne bilo teh strašnih, krutih besed:

Kako naj zakurim?

Lena si v obupu vije lase, joče, bije okoli sebe in se umiri. Mrači se. Z nočjo bo vse dobro, se tolaži Lena, a sebi več ne verjame. Nobenega takega dneva noče več. In kolne, da se ji dela črno pred očmi. Potem vstane. Poslušne. Od nikoder ni najmanjšega glasu. Tišina ji izvabi miren smehljaj. Oče in mati morata biti v kuhinji. Molčita in strmita v prazno. Strmela in molčala bosta do smrti. In morda čakata Lene. Da se ji molče zahvalita in jo molče prosita odpuščanja in ji spet molče povesta, da nista nič kriva, da sta le stara in broma. A nocoj ji ne bosta ničesar povedala. Ne bosta je videla. Lena se oblači in prisluškuje. Ko je oblečena, stopi k vratom in spet dolgo prisluškuje.

Potem je hušnila mimo kuhinje in se izgubila v temi.

* * *

Nista je pričakala. Dnevi so potekali. Dekleta na ulici so se razpršila po vsem mestu, da poiščejo lepo Leno. Vsi dnevnikarji so poudarjali, da je bila nenavadno lepa in da je morala postati žrtev ostudnega zločina. Dekleta so se smejala in trgala liste sredi ceste. Žrtev ostudnega zločina! so ponavljala in se smejala mimoidočim v obraz, ki so glasno se zgražajoč nadaljevali svojo vsakdanjo pot. Potem se je pa izkazalo, da ni bilo prav nobenega zločina. Da se sploh ni bilo zgodilo ničesar omembe vrednega. Le neka namiguša je skočila v vodo. Neko dekletko iz Tovarniške ulice. K sreči so jo našli blizu, da bo lahko pokopana na domačem pokopališču. Materi v utcho.

Čakala je svojo Leno dva, tri dni. Čakala jo je, dokler ni minil v štedilniku zadnji polenček. Potem si je lepo zavezala novo ruto, si ogrnila plet in skoraj bosa šla iz hiše. Šla je skozi dolgo Tovarniško ulico, ki je ni hotelo biti ne konca ne kraja. Sključena v dve gubi, z okamenelo bolečino v svojem razoranem obrazu je šla dalje slepa in gluha za vse — le z dobrim namenom v svojem materinskem srcu, katerega vsa ljubezen ni mogla rešiti hčere. Šla je mimo križev, sama svoj živi dan razpeta na križ. Nekje sredi neizmerne samote se je ustavila, pokleknila pred nizko gomilo, odvezala ruto, si jo snela z glave in jo pognila preko groba. Mrzla sapa je razmršila srebrne sive lase zgodaj postarane žene.

Iz žalostnih oči ni bilo solze. Usahnil je poslednji vir utehe. Le ustnice so se ji premikale v molitvi. In roki je sklepala na prsih. Okoli tenkih, od slabosti drhtečih prstov se ji je pa vil lesen, od starosti počrneli rožni venec.

Izmolila je zadnje molitev za svojo hčer. Za nepomembno dekletko iz Tovarniške ulice. Nato je svoji stari, veliki roki zagrebla globoko v rjavo prst in jo razgrebla. Srce ji je kmalu pričelo od spehanosti glasno utripati. Počakala je nekaj minut, da se ji je umirilo. Potem je rožni venec zavila v ruto in oboje zagrebla v hčerin grob.

Da ne bo več molila! je zašepetala in vstala. Z očmi je še pobožala mladi grob in krenila s pokopališča in se smehljala ob misli, da je hčeri dala ruto, svojemu tihemu otroku, da ga ne bo zeblo v tej kruti, neizprosni, le za nekatere blagoslovljeni zemlji.

Šla je domov. Pri srcu ji je bilo dobro in lepo. Saj zdaj je vedela, da je hči res pod božjo streho, pod streho, ki ji ne bo dala nič čutiti, da pušča tudi ob najlepšem vremenu. Smehljala se je še, ko je odprla kuhinjska vrata, nasmehnila se je še možu, ki je grizel mrzlo pipo, potem je obstala, nasmešek v očeh in na ustnicah ji je ugasnil in ni se mogla več geniti.

Iz mrzlega štedilnika je bil planil vanjo zadnji plamenček:
Lena!

Saj mrzli štedilnik ni mogel čutiti silne bolečine materinega srca, ki je bilo ustvarjeno le zato, da bi dajalo življenje.

Žene o potrebi nove bolnišnice

Emica Krepš

Še do pred nedavnim smo lahko čitali v našem dnevnem časopisu vesti, da si je ta ali oni državnik tujih držav ali inozemska zdravniška misija ogledala naše zdravstvene naprave in da so jim izrekle vse priznanje. In sledil je slavospev, kako sijajne zdravstvene institute ima Jugoslavija, kako napredno zdravstveno zakonodajo, da smo lahko ponosni, da se tuji strokovnjaki pohvalno izražajo o njih itd. In brali smo te in podobne novice in mislili, če se inozemski strokovnjaki pohvalno izražajo o naših bolnišnicah, potem je najbrže tako, in bili smo zadovoljni in nismo se brigali, ali te pohvale veljajo tudi slovenskim bolnišnicam. Tu pa tam smo slišali sicer plaho priznanje, da razmere v ljubljanski bolnišnici niso idealne in da predvsem primanjkuje prostorov. Vendar globljega in širšega zanimanja in interesa javnosti te plahe vesti niso vzbudile.

Šele akademska akcija je razkrila obupne razmere v ljubljanski bolnišnici pred vso slovensko javnostjo, šele ona nam je živo predočila trpljenje tisočev slovenskih bolnikov, ki iščejo v ljubljanski bolnišnici zdravja, nege, pomoči in udobnosti. Te obupne razmere, ki so v zasmeh vsem higienskimi predpisom, so zganile vso Slovenijo, da enodušno zahteva novo moderno centralno bolnišnico v Ljubljani, izpopolnitev že obstoječih ter zgraditev novih manjših bolnišnic po slovenskem podežlju, tako v Kranju, na Jesenicah, Mariboru, Celju, Ptuj, Murski Soboti itd. Vršijo se shodi in predavanja. V normalnih razmerah vse to ne bi bilo potrebno, temveč bi odgovorni činitelji takoj, ko se je pojavila potreba po novi moderni bolnišnici, tej potrebi ugodili. Toda, ker so take razmere, da je treba za vsako stvar, ki je sama po sebi umevna, njeno potrebo še stoinstokrat utemeljiti, če jo hočemo doseči, se za njo boriti, je stopilo vse slovensko ljudstvo v borbo za bolnišnico, ki je njegova nujna potreba in upravičena zahteva. Tudi žene v tej borbi ne stoje ob strani.

Žene se posebno zavedajo, kakega pomena so dobre bolnišnice, saj one v boleznih družinskih članov največ trpijo, pa tudi če so same bolne, rabijo bolnišnice, saj jim nima v bolnici kdo postreči. Velika večina slovenskih žena je kmetskega stanu. Same opravljajo vsa hišna, gospodinjinska, vrtna in poljska dela. Držijo res tri ogle pri hiši po konci. Posebno v sedanjih časih je žena iznova primerana še bolj prijeti za delo, dobesedno garati, da pomaga možu preživljati družino. Marsikatera vseh naporov ne zmore, radi slabe prehrane, slabih higienskih razmer in slabe konstitucije. Pod težo dela, slabih socialnih in higienskih prilik omaga ena prej, druga pozneje. Ali vsaka žena se zaveda, kaj pomeni njeno delo za družino, zato si — ne oziraje se na svoje zdravstveno stanje — ne privoščijo počitka in gara dalje, dokler more, dokler končno ne obledi. V slabem stanovanju, ob pomanjkanju prave hrane in zdravil, se tudi lahka bolezen razvije v težko. Postrežba bolnikov na kmetih je skrajno pomanjkljiva, ali je pa spluh ni. Saj nima naše ljudstvo nobenega pouka o negi bolnikov niti o bolniški prehrani. Sicer se pa na kmetih mnogo ne utesnejo baviti z bolnikom, ker so preobremenjeni z delom, v kolikor pa utesnejo, ne znajo in nimajo sredstev. Tako je za kmečke bolnice nujno potrebna bolnišnica, da vsaj takrat, ko je v nevarnosti življenje, uživajo malo nege in pozornosti.

V enaki, če ne večji meri kot naše kmečke žene na deželi, čutijo potrebo po novi moderni bolnišnici-kliniki v Ljubljani in po novih ter izboljšanih bolnišnicah v podeželskih mestih, po industrijskih in uradniških centrih, naše delavke, nameščenke in uradniške žene.

Ljubljanska bolnišnica je bila zgrajena koncem prejšnjega stoletja, ko pri nas komaj zasledimo prve začetke socialnega zavarovanja. Socialno, delavsko in nameščenško zavarovanje je pa ona ustanova, ki po vojni dovaja desetisoče slovenskih zavarovanih bolnikov v državne in banovinske bolnišnice. Ravno vsled razvoja teh socialnih zavarovanj po vojni in radi splošne civilizacije našega podeželja, ko se je kmet otesel nezaupanja do zdravnikov in išče pomoči vedno pogosteje v bolnišnici, je tudi naval v ljubljansko bolnišnico in podeželske bolnišnice tako silno narasel.

Med zavarovanim delavstvom pa po vojni neprestano raste odstotek zavarovank. Zaposlitev ženske delovne sile je v stalnem porastu. Dočim je število celokupnega zavarovanega delavstva v Sloveniji od leta 1922—1935 naraslo le od 73.800 na 82.000, je število ženskih zavarovancev v tem času naraslo od 17.000 na 30.000 ali za 77,4%. V celi državi pa od 85.000 na 160.000 ali za celih 100%. Dočim je število moških zavarovanih delavcev v celi državi padlo od leta 1929 do 1935 od 467.000 na 352.500, je število delavk naraslo v istem času od 138.000 na 153.000 (februar 1935). Že iz tega stalnega naraščanja zavarovank lahko sklepamo, da tudi naval žen v bolnišnice v zadnjih letih stalno raste. To nam pa dokazujejo tudi druge statistike delavskega zavarovanja, iz katerih izhaja, da zavarovane delavke in nameščenke mnogo bolj pogosto in dalj časa bolujejo kot moški zavarovanci. Tako izkazuje statistika OUŽD za leto 1931:

na 100 moških odpade povprečno	824 dni boleznj
„ 100 žensk „ „	1179 „ „

Bolezen je trajala istega leta	
pri moškem povprečno	17,2 dneva
„ ženi „	28,7 „

Leto 1932:

odpade na zavarovane ženske 917.669 bolezenskih dni in sicer od teh 25,8% boleznj na tbc, 11,8% na boleznj preb. organov itd.

dočim odpade na moške 21,8% boleznj na tbc, 10,4% na boleznj preb. organov itd.

Po statistiki iz l. 1931 so v starosti od 18—32 leta žene za 36% bolj obremenjene s tbc kot moški. Tako odpade nanje za 58% več bolezenskih dni. Več kot polovica vseh smrtnih slučajev zavarovanih delavk odpade na tbc.

Samo v Ljubljani je bilo obolenj na pljučih pri ženskih članih OUZD:

Leta 1926	308
1927	522
1930	766
1931	713

pri tem pa ljubljanska bolnišnica nima niti posebnega oddelka za tuberkulozo!

Kakor vidimo, je tuberkuloza močno razširjena posebno med ženskimi delavkami. Statistike za obolele na deželi nimamo, lahko pa z gotovostjo trdimo, da niso razmere, ravno kar se tiče tuberkuloze, nič boljše, saj je znano, da se je tibe, na deželi strahovito razpasla. Da se tuberkuloza omeji, je treba predvsem izboljšati socialni položaj vsega prebivalstva, vsem okuženim in bolnim pa priti na pomoč z vsem, kar je zdravniška veda odkrila za zdravljenje te bolezni, in jim dati možnost, da ozdravijo. Za to pa rabimo moderno opremljene bolnišnice s popolnimi oddelki za tbc, kjer bodo lahko one množice dobile zdravja, katerim je zdravljenje po sanatorijih predrago. Da pa sedanji tuberkulozni oddelki ljubljanske bolnišnice ne odgovarja potrebam, je odveč pripomniti.

V današnjih razmerah delajo delavke pod silno težkimi delovnimi pogoji. Tesni prostori, slabo zračenje, neprestano sedenje ali stanje ob strojih, v prahu, slabem zraku, nenormalno dolg delovni čas (10-12 ur) in nizke mezdne razmere imajo za posledico velik procent ženskih obolenj, ker je šibka ženska konstitucija napram takim razmeram pri delu mnogo manj odporna kakor moška. V statistikah OUZD najdemo podatke, ki nam pričajo o naraščanju izrazito ženskih bolezni med zavarovankami v Sloveniji. Razumljivo je, da je naval zlasti v žensko bolnišnico naravnost ogromen. Neka nemška statistika iz Leipziga je ugotovila, da so na 1000 zavarovanih članov v starosti od 30 do 39 let oboleli 3 moški, a 16 žensk, dalje po isti statistiki od 10.000 članov v starosti med 25-35 let ne boluje od bolezni, ki so v zvezi s človeškim organizmom noben moški, a 220 žen.

Toda kar je za žene še bolj katastrofalno, je slab učinek zgoraj omenjenih razmer na njene porodne organe in organizem in na iz tega sledeče komplikacije pri porodu. Tako je neka nemška statistika za tekstilne delavke ugotovila, da 64% tekstilnih delavk-mater ne more več normalno roditi. Na 100 porodov industrijskih delavk pride 60 prezgodnjih porodov. Za naše kraje statistike ne morem navajati. Izgleda pa, da moramo za stalno prenatrpanost ženske bolnišnice v Ljubljani iskati vzroke v veliki meri v sličnih ali še slabših razmerah pri nas. Gornje ugotovitve se nanašajo tudi na naše privatne nameščenke, saj se njihovi delovni pogoji in razmere od delavskih mnogo ne razlikujejo. Statistike za ženske bolezni na kmetih nimamo, lahko pa trdimo, da razmere niso roznate. Razlika je edino v tem, da imajo delavke, privatne nameščenke in drž. uradnice zdravniška ali sredstva za zdravniška na razpolago, da se zdravijo lahko takoj, ko zbolijo, dočim je kmečka žena prisiljena, da trpi in dela dalje.

Naj omenim samo, kako malo zaščite in pozornosti uživa pri nas žena-mati, čeprav izvršuje važno socialno funkcijo. Družba zahteva od žene, da rodi, da ima čim več otrok, ne poskrbi ji pa za porod niti poštenih, pravilom higijene odgovarjajočih prostorov. Že parkrat je ljubljanska porodnišnica objavila v časopisju prošnje, naj žene v lastnem interesu rodijo doma, da naj prihajajo v porodnišnico samo v nujnih slučajih. Koliko pa je danes žen, ki si lahko privoščijo porod doma? Koliko je žen, ki imajo za to primerno stanovanje, ki odgovarja higienskimi predpisom, da ni v nevarnosti življenje žene in otroka, in ki imajo dovolj sredstev za primerno postrežbo? Kaj pomeni odklonitev sprejema v porodnišnico kmečki ženi, ki živi v slabih socialnih razmerah, v nehigienskem stanovanju ob pomanjkanju vsega potrebnega, vé le ona. Pa ne samo. Premajhna ljubljanska porodnišnica, ampak predvsem to, da kmečka žena in delavka ne spadata pod delavsko zavarovanje in torej ob porodu ne uživata nobenih podpor in zaščite, to predvsem je zločin nad stotisoči žen Jugoslavije. V pretežno agrarni državi, kakor je Jugoslavija, pomeni to, da je ogromna večina žen brez vsake zaščite in pomoči ob porodu. V Jugoslaviji je 7.063.000 žen, a od teh je zavarovanih le

149.180, v Sloveniji je 588.312 žen, od teh 33.865 zavarovanih. Katastrofalne posledice tega malega zavarovanja vidimo na naših ženah, ki so po dveh porodih mlade starke. Pa ne samo ob porodu, tudi sicer je položaj naše noseče žene obžalovanja vreden. Da je 14 posvetovalnic za matere v Sloveniji odločno premalo, je jasno. Koliko je mater, ki ostajajo brez najelemtarnejšega pouka o rečeh, ki se nanašajo na njihovo stanje!

Ne samo takrat, če je žena sama bolna, ampak tudi takrat, če zboli kak družinski član, je vse breme bolezni na njenih ramah. Ona neguje bolnika, kolikor more in ve, čuje pri njem po noči, po dnevi pa zopet opravlja vsa gospodinjška dela. Nima niti trenutek časa, da si odpočije, da misli tudi nase. Še posebno težak je položaj bolnika doma v sedanji stanovanjski krizi. Kako se počuti bolnik v tesnem stanovanju, posebno še, če je družina stisnjena v enosobno stanovanje? Kako more ozdraveti v sobi, ki je ves dan zasedena, kjer ni miru, kjer je zatohel zrak, v stanovanju, kjer je ena soba hkrati spalnica, kuhinja in morda še delavnica po vrhu? Še vse težji je položaj onih bolnikov, pa tudi žená, ki so zaposlene izven doma. Bolnik je prepuščen samemu sebi brez postrežbe in nege.

Pa ne samo tesna in nehijska stanovanja, slaba postrežba, zaposlenost žen izven doma, v vse večji meri stopa tu na dan denarno vprašanje. En sam obisk zdravnika na domu velja toliko, kot dvo- včasih tridnevno bivanje v bolnici z vso postrežbo, hrano in zdravili, ali kot ena tedenska plača, kje pa je hrana? Zato, ker je zdravljenje doma mnogo dražje kot v bolnišnicah in ker dragega zdravljenja velika večina slovenskega ljudstva že zdavnaj ne zmore, zato silijo ljudje vedno bolj v bolnišnico. Mnogo bolnikov je radi pomanjkanja prostorov odklonjenih. Tiste pa, ki dobijo v nji mesta, čaka cela vrsta neprijetnosti. V najboljšem slučaju deli posteljo s sobolnikom, če mu ne posteljejo kje na nosilnici ali pod posteljo, da mu bo gledala le glava izpod nje. Če ni zelo bolan, bo pa mogoče še prebedel kako noč na stolú. V prenatrpani sobi, v slabem zraku, ob pomanjkanju zdravil bo čakal zdravja. Ko se mu stanje malo izboljša, bo brž poslan domov, da napravi prostor drugim, ki čakajo. V takih razmerah žive bolniki tam, kjer bi morali uživati največjo nego in udobnost. Pahnjeni so v dvojno trpljenje, kot da sama bolezen ne bi bila dovolj. Da so v takih razmerah izgledi za ozdravljenje minimalni, se ne smemo čuditi. Da zapušča naše bolnišnice radi teh razmer mnogo bolnikov neozdravljenih, je znano.

Posebno poglavje v teh žalostnih razmerah so otroci s svojimi otroškimi boleznimi. Prostori in hijske razmere v otroški bolnišnici izdaleka ne odgovarjajo potrebam ne predpisom. Otroške sobe v splošni ljubljanski bolnišnici so tudi prenatrpane. V otroških posteljicah leži po en otrok, v veliki pa po štirje. Da pa morajo otroci ležati tudi na tleh, na deski pokriti z rjuho, ker primanjkuje žimnic, ni nobena redkost. Primanjkuje tudi izvežbanega strežniškega osebja. Veliko večino otrok je treba še pitati. Ti revčki dobijo domala vedno skoro mrzlo hrano, ker ni dovolj strežnic na razpolago. Tako so tudi otroci izpostavljeni vsem nedostatkom ljubljanske bolnišnice.

Nič bolje se ne godi otrokom-bolnikom, ki so doma. Kaj naj ukrene neuka, uboga kmečka mati ali delavka, če ji zboli otrok. Sredstev za zdravnika in zdravila nima, sama si tudi ne vé pomagati. Otrok je prepuščen v bolnišnico; če njegov organizem prenese bolezen, je dobro, če ne, potem pač umre. Da je temu tako, dokazujejo statistike, da spadamo med države, v katerih je umrljivost otrok, posebno pa še novorojenih, izredno visoka. Iz knjige: „Mortalitet i natalitet dece u Jugoslaviji“, ki je izšla pred nedavnim v Beogradu, posnemamo, da umrljivost otrok v splošnem v državi pada, raste pa v Sloveniji. Naj navedem par števil:

Novorojencev je umrlo:

	v državi	v Sloveniji
Leta 1930	15,27%	12,10%
1933	13,98%	12,40%

Umrljivost otrok od 2 do 5 let starosti je značala:

	v državi	v Sloveniji
Leta 1930	7,45%	4,01%
1932	7,31%	5,40%

Umrljivost otrok od 6 do 10 leta starosti je značala:

	v državi	v Sloveniji
Leta 1930	2,23%	1,43%
1932	2,21%	1,75%

Da so do teh številck poleg slabih socialnih prilik pripomogle tudi slabe higienske razmere in slaba zdravstvena politika pri nas, je jasno. Otroku se pri nas posveča ravno tako malo pozornosti, kot materi-porodnici.*

V sedanjih časih, ko delavska mezda mnogokrat, in to posebno pri delavkah, ne dosega eksistenčnega minimuma, so bile delavkam v veliko pomoč podpore, ki so jih dobivale porodnice ob porodu. Te podpore obstojajo v hranarini, opremi dojenčkov in babiški pomoči. Tako so dobile delavke-matere vsaj ob porodu primerno in zadoštno hrano in novorojenčki so bili vsaj prvi čas življenja kolikor toliko preskrbljeni, ali v zadnjih letih krize so bile, žal, zopet matere in novorojeni otroci tisti, ki so jo morali predvsem občutiti.

OUZD je izplačal

leta 1930 na porodninah 2.790.000 Din, leta 1934 pa samo 1.290.000 Din.

Za opremo dojenčkov:

Leta 1930 2.750.000 Din, leta 1934 samo še 430.000 Din.

Za pomoč babic:

Leta 1930 1.650.000 Din, leta 1934 samo še 419.000 Din.

Iz tega ogromnega znižanja podpor porodnicam in novorojenčkom nujno sledi, da so dojenčki in žene porodnice slabše oskrbljeni in da se s tem vzporedno viša umrljivost novorojenčkov, na drugi strani pa množijo bolezni, ki so posledica slabe oskrbe pri porodu. Nerazumljivo je, kako se morejo tako brezobzirno črtati ravno take postavke, ki zadevajo najbolj mater in otroka, ko se na drugi strani ravno materinstvu poje slava in hvala.

Kakor je malo poskrbljeno za zdrave otroke, ravno tako slabo je za bolne. Razne statistike protituberkuloznih dispanzerjev nam kažejo, kako zelo je tuberkuloza razširjena med mladino, predvsem šolsko. Toda za tuberkulozne otroke imamo v celi državi samo 5 sanatorijev s 542 posteljama, od teh v Sloveniji Topolščico z 80 posteljami, kar je v primeru s procentom tuberkuloznih otrok odločno premalo.

Razmere v splošni bolnišnici v Ljubljani, po vseh ostalih bolnišnicah Slovenije in zdravstvene razmere na deželi so tako slabe, da je vsako odlašanje izboljšanja teh razmer zločin nad narodom in za odlašanje ni nobenega opravičila. Država je v prvi vrsti poklicana, da skrbi za zdravje svojih državljanov.

Vsa Slovenija z vso upravičenostjo zahteva in pričakuje, da bo zidava nove moderne centralne bolnišnice v Ljubljani prvi ukrep na tej poti. Naj jim sledijo razširjenje tesnih že obstojajočih in zidava novih potrebnih bolnišnic v Sloveniji in ustanavljanje zdravniških institutov na deželi. Tako se bo Jugoslavija lahko uvrstila v vrsto drugih kulturnih držav Evrope.

„Kakor je dolžnost rodbine, da svoje člane čim bolj usposobi za življenje, tako je dolžnost občestva, da pomaga najslabotnejšim. Ako jih ne podpiramo, ko skušajo dostojno živeti, smo neposredno odgovorni za zla dejanja, ki jih zagreše.“

„Ali so človeška bitja, ki morajo propasti! Večini od nas pravi prepričanje, da temu ni tako. Zakaj potem še trpimo na naših ulicah ljudi, ki jim je na obrazu videti, kako globoko smo jih pustili pasti?“

Eglantyne Jebb (1876—1928)

* Glede ustanov za zaščito mater in otrok glej Ž. svet, štev. 5, 1930.

Ob prvi knjigi Kidričevega Prešerna

Slovenski pisatelji: Prešeren, I. Pesnitve, pisma. 1936. Tiskovna zadruga v Ljubljani.
Izdajo je priredil Francé Kidrič.

»Prešeren je tak vogalni kamen naše kulture, tak prepričevalen dokaz naše življenjske upravičenosti in tak edinstven pojav svetovne literature, da mora o vsaki manifestaciji njegovega duha imeti jasno predstavo vsak razmišljajoči naš človek, pa najsi gre za slavista ali drugačnega inteligenta, za meščana ali naprej stremečega delavca.«
(Kidrič).

Pred nekaj leti je dr. Ivan Prijatelj v imenu Tiskovne zadruge pridobil dr. Franceta Kidriča, da se je odločil prirediti za zbirko „Slovenski pisatelji“ Prešerna.

Izdaja je zamišljena v dveh knjigah. Prva knjiga je izdaje je že izšla, drugo knjigo pa težko pričakujemo. Prepričani smo, da bo urednik, ki so mu znane politične, socialne in kulturne razmere, v katerih so nastajale svetovne literature, in do potankosti tiste, v katerih je rasla slovenska, objektivno določil epohalni pomen pesnika, „ki je napisal Slovincem veliko legitimacijo za vstop na tekmovališče svetovne literature“. V delu, ki bo predstavljalo sintezo vseh prešernoslovskih prizadevanj glede materiala in gledanja, pesnika ne bo razlagal svojevoljno in aprioristično, temveč tankovestno stvarno, in nam pokazal, kaj tvori ceno našega največjega genija.

Izjava (Ljubljanski Zvon 1927, št. 8), da „namerava za novo izdajo dati Slovincem: vse pesnikovo oblikovanje in to po možnosti v oni redakciji, ki je bila zadnja, za katero se je pesnik odločil; aparat, ki naj omogoča čitatelju vpogled v umetnikovo delavnico; komentar, ki hoče posredovati razumevanje umotvorov na osnovi poznanja dobe ter pesnikovih doživetij in umetniških tendenc“, nam je pomagala vsaj približno slutiti odgovornost, ki si jo je naložil urednik: lotiti se je moral obširnega, podrobnega in mučnega dela za kar najbolj popolno kritično izdajo Prešerna. Tako delo smo pričakovali že od raznih prešernoslovcev. Levstik ga je pripravljajl približno 15 let, od 1872. l. do smrti. Po njem je prevzel delo Lévec, ki je po osmih letih spoznal, da ga ne bo zmagal. Zmagal ga ni tudi Pintar, ki je po večletnem pripravljanju mogel izdati samo pesmi. Poglobitev prešernoslovskega prizadevanja pomeni Žigonovo delo, ki je bilo zgrajeno z veliko ljubeznijo, ga pa označuje izrazito subjektivistično gledanje. Tudi dr. Kidriču se je delo zavleklo, ker so se mu porajali vedno novi problemi in je moral premagati številne težave in ovire. Kajti ne zdi se mu toliko važno, kdaj delo izide, kakor, kakšno izide. Zato tudi gradi z discipliniranim samozatujevanjem vsako delo tako dolgo, dokler ne izreče „imprimatur“ njegova tanka znanstvena vest, ki mu je edina zanesljiva pa tudi najstrožja sodnica.

Prvo knjigo Kidričevega dela imamo zdaj tako popolno izdano, da nas je od vseh knjig lanskega leta najbolj razveselila in bo radi svoje dognanosti v zvezi z drugo knjigo predstavljala najtemeljitejšo izdajo našega največjega pesnika.

Knjiga vsebuje za uvod pod naslovom „Vodnik za čitanje Prešernovih pesnitev v približni časovni zapovrstnosti“ biografske podatke o Prešernu, ki nam zelo pomagajo razumevati njegove pesmi. Pri vsaki izmed dob Prešernovega življenja, ki jih je urednik označil po glavnih doživetjih, iz katerih je pesnik ustvarjal, so namerč omenjene vse njegove pesmi, pri čemer so upoštevani tudi izpuščeni teksti. Slede „Poezije“, kamor je urednik, kot pravi v pojasnilu, uvrstil pesnitve, ki jim je pesnik sam dajal literarno ceno; osnova zapovrstnosti tekstov je izdaja „Poezij“ iz 1846; teksti, ki jih v „Poezijah“ ni, so uvrščeni po vidikih, ki ne razdirajo pesnikove ureditve iz 1846. „Dodatek slovenskih tekstov“ hrani pesmi, ki jim — navajam po uredniku — pesnik ali nikoli ali po oklevanju 1846 ni prisojal take literarne vrednosti, da bi smele dobiti ali obdržati mesto v „Poezijah“. (Prigodnice, napisi, domislice, zabavljiice in podobne pesmi.) „Nemške pesmi“ obsegajo v časovni zapovrstnosti izvirne tekste, prevode lastnih slovenskih in prevode iz poljščine. „Korespondenca“ vsebuje Prešernova pisma drugim in pisma

Prešernovih dopisnikov, Zavoljo preglednosti in lažje uporabe knjige so pridani naslovi in začetki Prešernovih pesnitev. Iz pojasnil in zlasti še iz dodatka „Iz urednikove delavnice“, kjer beremo o rokopisih in tiskih s poslednjo Prešernovo redakcijo, o ohranjenih tradicijah ali posebnih jezikovnih značilnostih, o moderniziranju pravopisa, naglasnih znakov, ločilih, glasovnih in tekstovnih spremembah, spoznamo, kako naporno delo je opravil urednik pri prirejanju pesnitev za tisk, ko si je prizadeval obdržati vse izrazite posebnosti Prešernove gorenjsčine, ki so pomembne za ritem in rimo umetnin; modernizirati pravopis, ki se je izza Prešernovih časov močno reformiral; končno ohraniti ločila in naglase pesnikove posebne redakcije „Poezija“, ki so izšle z letnico 1847, izvzemši očitne pomote in napake. Šele ta poglavja nas prav opozarjajo, kako vzorno nam je znal urednik približati Prešerna, ne da bi pokvaril avtentičnost pesnikovega teksta, kako srečno mu je uspelo prizadevanje, obvarovati verno Prešernovo besedo ob vpoštevanju današnjega čitatelja.

Knjiga ima že priznano okusno obliko in tisk „Slovenskih protestantskih piscev“. Na obojni strani je slika Primčeve Julije, v knjigi sami pa je reprodukcija podobe „Prešeren okoli 1835“, ki jo je leta 1935 ustvaril Božidar Jakac.

Zasnovo prve knjige ni moči oceniti že sedaj, pred izidom druge knjige. Ta bo vsebovala estetsko oceno Prešerna pesnika, komentar za vsako pesem v zapovrstnem redu prve knjige, med katerim bodo ponatisnjene vse inačice, komentar za korespondenco in dokumentacijo k razpravi v prvi knjigi z indeksi ter bo brezdvomno odgovorila na vprašanja, ki se čitatelju porajajo že ob branju prve knjige: zakaj niso na pr. že v prvi knjigi natisnjene inačice k pesnitvam, katerim pripadajo; zakaj ni od „posnaženih“ narodnih pesmi vsaj pesem o Lepi Vidi med Prešernovimi teksti; zakaj ni že v prvi knjigi pesnikovih prireditev narodnih pesmi —. Skoro gotovo bi se namreč zdelo, da znamo biti veliki šamo v malenkostih, če se ne bi ob tako pomembnem delu, kot je prav Kidričev Prešeren, zavedali predvsem enega: da dolgujemo vso hvalo možu, ki z občudovanja vredno voljo vrši svoj „slovenski znanstveni program“.

E. K.

Ob stoletnici Puškinove smrti

Pesniku Aleksandru Sergejeviču Puškinn (1799—1837) so postavili letos ob stoletnici njegove smrti v Rusiji dva spomenika in uredili njegov muzej, hkrati pa izidejo vsi njegovi spisi v milijonski poljudni nakladi, da bo zdaj res veljala misel, ki jo je ponosno izpovedal na smrtni postelji: Ne bom ves umrl. — Postal je najljubši klasik ruske mladine in njegova dela spoznavajo vsi narodi. Tudi proslave so se vršile po vsem svetu, zlasti na visokih solah in v vseh slovanskih prestolnicah. Založništva so ob tej priliki pripravila lepe izdaje njegovih del in študij o pesniku.

Puškina lahko imenujemo največjega slovanskega poeta; živel je v Prešernovem času in občudovali so ga taki možje kot Gogolj, Turgenjev, Lermontov, Gribojedov, pa tudi že njegovi neposredni predniki Deržavin, Karamzin in Žukovskij, ki jih je še kot deček prekosil. Z Angležem Byronom se je navduševal za svobodo, bil je prijatelj mnogih dekabristov, ki so morali v Sibirijo, in tudi sam je trpel preganjanja do smrti. Kajti čeprav je bil po materi res potomec abesinskega generala, ki je služil že Petru Velikemu, se je pesnik vzgojil kot ruski plemič v liceju sredi novih miselnih tokov, ki so ob napoleonskih vojnah prodrle z zapada, in je prav globoko zajel tedanje domače razmere. Ker je širil mnogo pikrih puščic zoper gnjilobo družbe, je izgubil službo in moral živeti pod nadzorstvom. Še potem, ko mu je car na videz oprostil, ga je zatiral s cenzuro, mu dal ponižujočo službo paža v St. Peterburgu, kjer je ob razkošju delal dolgove za svojo lepo ženo Natalijo Gončarovo in končno zaradi obrambe svoje in ženine časti padel v dvoboju z gardnim oficirjem D'Anthesom. Okoliščine, v katerih je pesnik moral živeti in ki se šele zdaj prav odkrivajo iz starih arhivov, so priča, kako silna je morala biti pesnikova narava, da je kljub trajnim oviram toliko in tako čisto

ustvarjal. Kdor pozna le Puškinova dela, ne bi teh ovir in muk nikoli uganil. Saj je Puškin najsončnejši pevec, apolimična natura in vse njegove pesmi so kristalne kakor studenčnica, žive in mogočne ter oblikovno brezhibne.

Za žene je zanimivo, da je velik vpliv na njegovo delo imela žena, njegova stara „njanja“ (pestunja), ki ga je seznanjala z narodnimi pravljicami in mu vtila ljubezen do Rusov in vsega ruskega, ki je bila v času, ki se je bolj navduševal za Francoze in Angleže, še redka. Od nje se je tudi naučil lepega ruskega jezika, da je postal v tem pogledu res ustanovitelj moderne ruske književnosti. Svoji njanji je postavil spomenik v svojem največjem delu „Jevgeniju Onjeginu“. Tudi sicer se delu pozna njen vpliv. Puškin se je prvi drznil, dati svoji junakinji pristno rusko ime Tatjana, kar je veljalo doslej za kmečko in neprimerno za lepo književnost. In Tatjana, ki ima dovolj poguma, da proti vsem običajem prva razkrije možu svojo ljubezen (v znamenitem pismu), potem kot poročena žena pa ljubimca z mirnim dostojanstvom odklanja, je postala tip nove ruske žene, ki jo je Puškin prvi oblikoval. Puškinova dela poznamo iz prevoda univ. prof. Prijatelja (Onjegin, Kapitanova hči — edini plod Puškinovih dolgih študij Pugačovskega upora) in iz opere: Onjegin a glasbo Čajkovskega, Borisa Godunova z glasbo Musorgskega. Slovenska Matica pripravlja zdaj zbirko prevodov, ki jih bo oskrbel naš znani pesnik Mile Klopčič.

S. G.

Obzornik

Renata Tyrševa umrla. 22. II. je umrla v Pragi Renata Tyrševa, rojena Fügnerjeva, žena znanega ustanovitelja Sokola in njegova zvesta pomagalka. Bila je izobrazena žena, ki se je posebno zanimala za likovne umetnosti. Bila je poročevalka nekaterih praških listov za to stroko. Še pod Avstrijo je bila voditeljica in nadzornica ženskih obrtnih šol. L. 1931 jo je Karlova univerza v Pragi imenovala za častno doktorico filozofije. Umrla je v visoki starosti 83 let.

Mednarodni stiki. Pred kratkim so obiskale Češkoslovaško tri angleške parlamentarke: ga. Rathbone, zastopnica angl. univerz, vojvodinja Atholl (konservativna) in lady Leyton (liberalna). Pri javnih sprejemih so v svojih govorih naglaševale prijateljstvo Vel. Britanije do Češke in izrazile svoje simpatije do svobodoljubne države, ki brani demokracijo v Srednji Evropi. Povdarjale so posebno potrebo dela za mir. „Žensko gibanje mora postati združujoča sila v mednarodnem življenju“ je rekla ga. Rathbone.

Prof. Helena Radbińska je 31. I. slavila v Varšavi 40-letnico znanstvenega dela. Kot zgodovinarica, socialna delavka posebno na vzgojnem polju in sociolog je znana tudi v inozemstvu. Ustanovila je svojevrstno šolo za pedagoška raziskavanja, menda najvažnejše delo na polju pedagogike v vsej Poljski. Po svojih nazorih je sorodna Masaryku.

Odlikovanja. Med odlikovanci, ki jih vsako leto ob novem letu imenuje angleški kralj, sta letos tudi dve ženi. Ena je avstralska književnica Mary Gilmore, druga pa lady Williams, častna tajnica Združenega babiškega odbora. Odlikovala se je z raziskavanjem zveze med prehrano in materinsko umrljivostjo. Vodila je 2—3 leta zaščito mater in otrok v Južnem Walesu. Raziskavala je tudi razmere, v katerih žive in delajo babice, in dosegla lanski novi babiški zakon.

Umrla je pisateljica Lou Andréé-Salome. Bila je hči ruskega generala Salome-ja, francoskega pokolenja. Živela je večinoma v zap. Evropi. Bila je dobra znanka Nietzsche-ja, o katerem je napisala knjigo: „Friedrich Nietzsche v svojih delih“. Dobro je poznala tudi pesnika R. M. Rilke-ja. Tudi o njem je 1928 leta napisala knjigo. Pisala je tudi zanimive študije o „Ženah v Ibsenovih dramah“, ter tudi druge povesti, romane in eseje. Zadnja leta se je zanimala za psihoanalizo. Umrla je v Göttingenu v starosti 78 let.

Popravek. V 2. štev. Ženskega sveta v „Sonetu“ čitaj v 6. vrsti „nagnetli“ namesto „nagrebli“.

v II. skupini:

21. **Servis za belo kavo:** ga. Prešeren Justina, Ljubljana
22. **Servis za pecivo:** ga. Grohovac Olga, Zagreb;
23—24. **Ročna torbica:** gg. Skorjanec Kristina, Sv. Bolfenk v Slov. gor. in Kušcer Krista, Sušak.
25—28. **„Jenny“**, roman: gg. Gabršček Draga, Ljubljana; Konečnik Julijana, Mežica; Vidic Ljuba, Ljubljana; Bensa Valerija, Moste;
29—32. **„Potepuhi“**, roman: gg. Lagoja Mari, Karlobag; Vehovar Irma, Koprivnica pri Rajhenburgu; Potočnik Anka, Črna pri Prevaljah; Zalokar Erna, Ljubljana;
33—36. **„Dobra zemlja“**, roman: gg. Rajniš Marija, Laško; Sajovic Julija, Kranj; Ogorevc Ivanka, Škofja Loka; Magister Helena, Moste pri Ljubljani;
37. **„Trije ljudje“**, roman: ga. Bevc Franja, Grobelno;
38—40. **„Kraljica Viktorija“**, roman: ge. Srebotnjak Amalija, Sv. Peter v Sav. dol.; Puh Pavla, učit. Maribor; Kobal Tončka, Moste pri Ljubljani.

v III. skupini:

62. **Servis za črno kavo:** ga. Gerdina Marija, Moste pri Ljubljani;
63—64. **Garnitura ščetke** gg. Hrovatin Anica, Ljubljana; Zimšek Franja, Zagorje ob Savi;
65—70. **6 finih robčkov:** gg. Perlot Pavla, Ljubljana; Wicher Marija, Ljutomer; Komel Pavla, Maribor; Graberc Franja, Celje; Babič Silva, Hrastnik; Kraker Mira, učit. Leskovec pri Krkem;
71. **„Sentjernejska noč“**, roman: ga. Adanič Celestina, Ljubljana;

11—20. 41—61, 72—100. Knjiga „Za vsak dan“.

Radl pomanjkanja prostora in ker bo izšla knjiga „Za vsak dan šele po Veliki noči objavimo imena, ki so bila izžrebana za ta dobiček šele v prihodnji številki.

Cenjene naročnice, ki imajo možnost, da dvignejo darove v naši pisarni, prosimo, da to store od 8. marca do 8. aprila (razen onih, ki so dobile knjigo „Za vsak dan“). Tiste, ki nimajo te možnosti, naj nam to sporoče ter jih bomo prosili, da nam vrnejo pošne stroške za pošiljko.

Žrebali smo naravnost iz kartoteke in pri žrebanju gorenjih sto dobitkov smo izveкли najmanje trikrat toliko takih, ki še niso plačale, in jih zato nismo mogli vzeti v obzir. Dočetiim gotovo ne bi bilo ljubo, ako bi objavili njihova imena, mogoče jim bomo to javili o priliki posebej.

„Za vsak dan“

informativni univerzalni priročnik za ženski svet

je zlata knjiga za vsako ženo, ker vsebuje odgovore na vsa pereča vprašanja sodobne žene. Ni to kak prevod zastarelega tujega avtorja, ampak izvirna knjiga, sestavljena s pomočjo naših priznanih strokovnjakov (za vsako poglavje po eden ali po več avtorjev). primerna: sodobnim razmeram, našim navadam in običajem, našemu podnebj. slovenskemu ljudstvu z upoštevanjem vseh izprememb v sodobnem življenju. Ta knjiga, ki je načrtno sestavljena in spisana, bo prva knjiga te vrste v našem jeziku in četudi bo imela čez 500 strani, formata osmica (ne vštveši ilustracij) stane v subskripciji samo: broširana 50 Din in v polplatno vezana 60 Din (tudi na 3 obroke). Knjiga izide pričetkom leta 1937. — Naroča se: Tiskovna založba, Maribor, Gregorčičeva 26, tel. 29 70. Ženski Svet, Ljubljana, Tavčarjeva ulica 12/II., tel. 32-80 in pri pooblaščenih zastopnikih. Po izidu bo cena knjigi zvišana.

Tiskovna založba, Maribor

Za Veliko noč vsej družini

25

39

59

35

59

129

129

129

129

Gata